

Wie is toch die elite?

Een inhoudsanalyse van het begrip 'elite' en
het omringende discours in Nederlandse kranten

Student Hadassa Slob
Studentnummer 549415
Begeleider Dr. B.C.M. Kester

Master Media & Journalistiek
Erasmus School of History Culture and Communication
Erasmus University Rotterdam

Thesis
25 juni 2021

Wie is toch die elite?

Samenvatting

In de 21ste eeuw is het begrip 'elite' een vast onderdeel gaan uitmaken van het politieke en publieke debat, mede onder invloed van het populisme. De term is echter geen eenduidig begrip: afhankelijk van de context kunnen er verschillende groepen mee aangeduid worden. De manier waarop media invulling geven begrippen en situaties heeft invloed op hoe burgers actualiteiten interpreteren en op hun meningsvorming. Dit is ook van toepassing op nieuws over elite(s).

In hoeverre de aandacht voor elite(s) is toegenomen en hoe zij gerepresenteerd worden in Nederlandse kranten, staat centraal in dit thesisonderzoek. Op basis van eerder onderzoek wordt onderscheid gemaakt tussen kwaliteitskranten en populaire kranten en mogelijke verschillen in hun aandacht voor en invulling van elite(s). Hiervoor is een *mixed-method* benadering gebruikt, waarbij een kwantitatieve en kwalitatieve inhoudsanalyse worden gecombineerd.

Theorieën uit de 20^e eeuw laten zien dat discussie over de macht van elites en de diverse soorten elites geen nieuw verschijnsel is, maar onderzoek naar elites heeft zich voor zover bekend niet eerder gericht op mediacommunicatie over elites. Uitgangspunt van de discours Theorie is dat betekenis voortdurend onderhandeld wordt in taal en communicatie; de ervaring van de werkelijkheid en taal oefenen een wederzijdse invloed uit. Berichtgeving van kranten maakt ook deel uit van deze wisselwerking.

Een kwantitatieve inhoudsanalyse van nieuwsartikelen gepubliceerd vanaf 2008 tot begin 2021 laat zien dat kwaliteitsmedia structureel meer aandacht besteden aan elites dan populaire media. Dit is deels te verklaren door het feit dat kwaliteitskranten ten opzichte van populaire kranten meer nieuws over politiek en economie publiceren, en juist politieke en economische elites de boventoon voeren in berichtgeving. Wat hier ook een rol in kan spelen, is dat kwaliteitsmedia over meer verschillende elites schrijven dan populaire media, dit blijkt uit de kwalitatieve inhoudsanalyse.

Wanneer de elite een hoofdrol speelt in populaire krantenartikelen wordt zij voornamelijk neergezet als probleem of oorzaak van een probleem; in kwaliteitsmedia is deze relatie minder vanzelfsprekend. Thema's die vaak terugkomen in de context van elites zijn die van de elite als tegenpartij, de elite als geïsoleerde groep, het populisme en machtsstrijd. Dat dit voornamelijk negatieve associaties zijn is deels te verklaren doordat negativiteit en conflict bijdragen aan de nieuwswaardigheid van berichten.

Een van de tegenstellingen die vaak terugkomt is het contrast volk tegenover elite. In kwaliteitsmedia blijkt deze tegenstelling op verschillende manieren invulling te krijgen. Dit maakt het in eerder onderzoek gehanteerde uitgangspunt van volk tegenover elite als indicator van populisme onhoudbaar: in sommige gevallen gaat dit op, in andere niet. Inzicht in de context is noodzakelijk om te kunnen bepalen of er sprake is van populistisch discours.

Op basis van de thematische analyse krijgt het populisme meer podium in populaire media dan in kwaliteitsmedia. Ook is de opgemerkte associatie van de politieke elite met negativiteit meer prominent in populaire kranten. Hoewel een kritische houding ten opzichte van elites belangrijk is, kan een eenzijdig negatieve berichtgeving over de politieke elite resulteren in wantrouwen en op deze manier de democratie onder druk zetten.

Keywords: inhoudsanalyse, media, kranten, discours, elite, anti-elitisme, populisme

Inhoudsopgave

Samenvatting	1
Voorwoord	5
1. Inleiding.....	6
Blauwdruk thesis.....	8
2. Theoretisch kader	10
Elite	10
Theorievorming over elite(s) in de 20 ^{ste} eeuw.....	10
Theorievorming over elite(s) in de 21 ^{ste} eeuw.....	11
Elite in Nederland.....	12
Anti-elitisme.....	14
Populisme als discursief frame	14
Drie vormen van populistisch anti-elitisme	16
Discourstheorie.....	17
Concurrerende discoursen.....	18
Toepasbaarheid.....	20
Nieuwsproductie.....	20
Framing	21
Nieuws over de elite of anti-elitair nieuws	22
3. Methoden	24
Mixed-method benadering.....	24
Kwantitatieve inhoudsanalyse	24
Kwalitatieve inhoudsanalyse.....	25
Dataverzameling	26
Verwerking en analyse.....	28
4. Resultaten	30
Resultaten kwantitatieve analyse.....	30
Hoeveelheid aandacht	30
Momenten van aandacht.....	31
Resultaten kwalitatieve analyse	32
Welke elite?	32
Identificatie met elite.....	34
Functie van elite in berichtgeving	35
Patronen in het discours rondom elite	38

5. Conclusie	47
Discussie.....	47
Reflectie en suggesties voor vervolgonderzoek	50
Bibliografie	55
Appendix A.....	59
Appendix B	60
Appendix C	61
Appendix D.....	62
Appendix E	68
Appendix F	69

Voorwoord

Bergen verzetten, met dat idee werd het scriptieonderzoek gestart. Na veel werk gedaan te hebben, overheerst het gevoel nog maar het topje van de ijsberg te hebben blootgelegd. Het is een begin.

Veel dank aan mijn scriptiebegeleider, Bernadette Kester. Haar ontspannen begeleiding gaf mij het vertrouwen dat het zou lukken. Dank ook aan een docent die ik enorm respecteer, Nel Ruigrok, voor haar blik op het kwantitatieve gedeelte. Klaas Wassens mag hier ook niet ontbreken, zijn flexibiliteit en vertrouwen als manager zorgden ervoor dat ik werk en studie kon combineren. Evaline, Marcus en Benjamin, bedankt voor de knuffels, verstoorde zoom-sessies en de voortdurende uitnodiging naar het hier en nu. Tot slot: mijn man Eliël, die me de tijd en ruimte bood om dit te doen. 'Je bent zo mooi anders dan ik.'¹

¹ Regel uit het gedicht 'Je bent zo' van Hans Andreus.

1. Inleiding

[...] language is never innocent. In the long run it naturalizes significations that were initially partisan, even arbitrary, and reifies into supposedly neutral objectivity crystallizations of historically-dependent power relations. (Stavrakakis, 2017, p.526)

Twee decennia geleden vroeg Hoppenbrouwers (2000) zich af of de belangstelling voor elites een laatste stuip trekking doormaakte of dat er misschien een nieuw begin werd ingeluid. Refererend aan historici merkt hij op: 'De elite werd alleen opgevoerd als de vermaledijde tegenstander in de eeuwige klassenstrijd, als de zijde van uitbuiting en onderdrukking, waartegen slechts één probaat middel denkbaar was: opstand.' (2000, p.6). Deze zinsnede zou echter net zo goed een beschrijving kunnen zijn van politieke retoriek in deze tijd.

Sinds het begin van deze eeuw en de moord op Pim Fortuyn is er in toenemende mate sprake van polarisatie, die gepaard gaat met een wantrouwen in de politieke elite (Van Doorne-Huiskes, 2015). Mede door de proliferatie van het rechts-populisme, stelt Parmar (2017): 'Elites and their decisions are being challenged around the world.' (p.256). Tegen deze maatschappelijke achtergrond is het waardevol om inzicht te krijgen in de mediacommunicatie rondom elite(s).

Het begrip 'elite' is nauw verbonden met populistische gedachtegoed, waarin de elite de rol van antagonist krijgt toebedeeld (Merkley, 2020). Dit wordt onderstreept door de periode waarin de term het eerst piekt in de Nederlandse dagbladen: november 2016 (AmCAT). In die periode kwam Donald Trump aan de macht in de Verenigde Staten en werd de Nederlandse populistische politicus Geert Wilders veroordeeld in een strafzaak. Beide politieke leiders hebben zich meermalen expliciet tegen de elite uitgesproken.

Dit 'anti-elitisme' als kenmerk van populisme is onderwerp van diverse wetenschappelijke onderzoeken (Ernst et al., 2017; Jagers & Walgrave, 2006; Rooduijn & Pauwels, 2011). Hameleers en Vliegenthart (2020) stellen dat anti-elitisme in toenemende mate in Nederlandse kranten aanwezig is. Dit is onderdeel van een bredere trend: het gaat de laatste jaren ten opzichte van tien tot twintig jaar terug sowieso veel meer over 'de elite' in de media (Vrooman et al., 2014). Daarmee is echter nog niets gezegd over de invulling en context van dit begrip.

Wanneer het over een elite gaat, staat een ding vast: het gaat altijd over een kleine groep met grote invloed (Hoppenbrouwers, 2000; Khan, 2012). Er blijven dan nog veel opties openstaan wat betreft wie deel uitmaken van die groep en wat voor invloed zij hebben. Dat er verschillende elites zijn, is niet nieuw. In de 19^e en 20ste eeuw werden er al verschillende soorten onderscheiden, waaronder een politieke, economische, militaire en intellectuele elite (Bottomore, 1964; Mills,

1956). Waar het wringt is dat de term voortdurend als een kameleon in het publieke debat opduikt: afhankelijk van wie de term gebruikt, lijkt de betekenis te variëren. Vraagtekens omtrent de invulling van 'elite' klinken ook in de Nederlandse media (Hooghiemstra, 2019; Koopman, 2016; Quaedvlieg, 2021; Van Soest, 2017).

Onderzoek naar wie precies bedoeld worden met 'elite' en de manier waarop de term gebruikt wordt in de media, is tot op heden nog niet verricht in de Nederlandse context (en voor zover bekend ook niet daarbuiten). Thurlow en Jaworski (2017) moedigen wetenschappelijk onderzoek naar elite(s) en het discours daaromheen aan, juist vanwege het ongrijpbare karakter ervan. Ze benadrukken dat onderzoek naar '*ostensibly* small data - the stuff of everyday language and communication' nieuwe inzichten kan opleveren over de elite(s) van vandaag en de perceptie van deze elites (Thurlow & Jaworski, 2017, p.252, cursivering in origineel).

Het achterliggende idee hiervan is dat betekenis geen vaststaand gegeven is, maar voortdurend wordt gevormd in discours. Discoursen zijn de structuren die richting geven aan gedrag en interactie, binnen deze kaders wordt betekenis onderhandeld en geconstrueerd (Carpentier & De Cleen, 2007). Deze structuren zijn voor een groot deel talig en komen tot uiting in communicatie. Binnen verschillende discoursen kunnen dezelfde begrippen een heel andere betekenis krijgen, wat ook bij het begrip 'elite' lijkt te gebeuren. Krantenberichten, bij uitstek een vorm van alledaagse communicatie, maken onderdeel uit van deze discoursen en beïnvloeden deze tegelijkertijd.

Ook vormen media een belangrijke factor in het vormen van een publieke opinie. De mate van aandacht voor onderwerpen en de manier waarop daarover geschreven wordt hebben invloed op hoe burgers zaken begrijpen en daarover denken (Entman, 1993). Als bepaalde kwesties of eigenschappen veel media-aandacht krijgen, wegen deze zwaarder in de meningsvorming van het publiek (Weaver, 2007). Hamelers en Vliegthart (2020) suggereren dat wanneer het publiek door de media voortdurend populistisch gedachtegoed krijgt voorgeschoteld, dit invloed kan hebben op hun interpretatie van de werkelijkheid en mogelijk op hun stemgedrag. Naast deze politieke consequentie via de burger, heeft mediaberichtgeving ook direct invloed op de politiek: het merendeel van Kamervragen is direct naar mediaberichten te herleiden (Rogmans, 2021).

In dit thesisonderzoek vormen artikelen die gepubliceerd zijn door de vijf kranten met de grootste oplage in Nederland het onderzoeksmateriaal. Hierbij wordt een onderscheid gemaakt tussen kwaliteitskranten en populaire kranten. Eerder onderzoek wijst uit dat kwaliteitskranten relatief meer publiceren over politiek en economie, terwijl populaire kranten meer aandacht besteden aan lifestyle en entertainment (Welbers et al., 2016). Ook wegen bepaalde nieuwsfactoren, de factoren waaraan een bericht moet voldoen om daadwerkelijk gepubliceerd te worden, zwaarder bij populaire media (Boukes & Vliegthart, 2020). Mogelijk hebben de

verschillen tussen populaire en kwaliteitskranten ook invloed op hun communicatie over elite(s). Dit leidt tot de volgende hoofdvraag en bijbehorende deelvragen:

In hoeverre en op welke manier worden 'elites' gerepresenteerd in berichtgeving van Nederlandse kranten?

1. In hoeverre is de aandacht voor 'elite(s)' toegenomen en is er een verschil tussen populaire en kwaliteitskranten wat betreft mate van aandacht?
2. Is er een verschil in de momenten waarop die aandacht plaatsvindt?
Is er een verschil in de manier waarop aan het begrip 'elite' betekenis gegeven wordt door populaire en kwaliteitsmedia, op basis van de volgende deelvragen:
 - 3 a. Over welke soort elite gaat het en wie wordt daartoe gerekend?
 - b. Komt het voor dat personen zich identificeren met een elite en, zo ja, met welke elite?
 4. Welke functie heeft de aangehaalde elite in de berichtgeving?
 5. Welke begrippen of thema's worden gekoppeld aan elite(s) en zijn hierin patronen waar te nemen?

Door middel van een kwantitatieve en kwalitatieve inhoudsanalyse, zijn deze vragen beantwoord. De kwantitatieve inhoudsanalyse is gebruikt om de mate van aandacht voor elite(s) en momenten van aandacht te onderzoeken. Een groot aantal artikelen is hiervoor systematisch geanalyseerd, waar de methode bij uitstek geschikt voor is (Krippendorff, 2004). De kwalitatieve inhoudsanalyse is een thematische analyse, waarbij gekeken is naar welke patronen (thema's) er in de data te herkennen zijn (Braun & Clarke, 2006). Deze methode is gebruikt om krantenartikelen waarin het begrip 'elite' voorkomt nauwkeurig door te nemen en te coderen.

Blauwdruk thesis

Voor de volledigheid nog een schets van de opbouw van deze thesis. De komende hoofdstukken beslaan achtereenvolgens het theoretisch kader (H2), de methoden (H3), de resultaten (H4) en de conclusie en discussie (H5).

In het theoretisch kader is een achtergrond geschetst van het begrip elite en kort besproken of er in Nederland sprake is van een elite. Ook wordt wetenschappelijk onderzoek naar anti-elitisme in de media besproken en hoe dit wordt gekoppeld aan het populisme. Daarnaast wordt de discours Theorie van Laclau en Mouffe (1985) behandeld en op welke manier deze Theorie waardevolle aanknopingspunten biedt voor onderzoek naar de invulling van het begrip elite. Tot slot

worden belangrijke processen die bij nieuwsproductie een rol spelen behandeld en de nieuwswaardigheid van elite(s).

In het hoofdstuk 'Methoden' wordt beargumenteerd waarom een combinatie van de kwantitatieve en kwalitatieve inhoudsanalyse – een *mixed-method* benadering – geschikt is om de onderzoeksvraag en bijbehorende deelvragen te beantwoorden. Ook geeft dit hoofdstuk een zo helder mogelijk inzicht in de dataverzameling en de manier waarop de data is verwerkt en geanalyseerd.

Daarop volgt het hoofdstuk met de resultaten van dit thesisonderzoek, behandeld in volgorde van de deelvragen. De resultaten van de kwantitatieve en kwalitatieve inhoudsanalyse worden besproken en toegelicht.

Tot slot volgen de conclusie en discussie, waarin de onderzoeksresultaten worden samengevat en gekoppeld aan de theorie. Ook wordt de onderzoeksopzet in dit laatste hoofdstuk kritisch besproken en worden suggesties voor vervolgonderzoek gedaan.

2. Theoretisch kader

Elite

De discussie over wie er wordt aangeduid met de term 'elite' en welke rol deze groep speelt is niet nieuw. De theorieën over elites die in de 20ste eeuw een grote rol speelden, helpen om hier zicht op te krijgen, om van daaruit de stap te kunnen maken naar elite(s) in de 21ste eeuw.

Theorievorming over elite(s) in de 20ste eeuw

De vraag wie tot een elite behoort, is in de basis een sociologische. De term werd eind 19^e eeuw gangbaar in sociologische en politieke context om te refereren aan de bovenste maatschappelijke regionen (Bottomore, 1964). Vooral Pareto en Mosca ontwikkelden begin 20ste eeuw theorieën rondom elite. Inzicht in elite en elitevorming was in hun optiek cruciaal voor het begrijpen van de sociale dynamiek en kenmerken van een samenleving (Savage & Williams, 2008a). Beiden beschreven de elite als een (noodzakelijke) minderheid die heerst over de rest van de samenleving; bestaande uit degenen die de politieke macht in handen hebben en degenen die direct invloed kunnen uitoefenen op politieke besluitvorming (Bottomore, 1964). Hierbij is Pareto's standpunt dat er een sterke scheiding is tussen degenen met die macht en de rest van de samenleving; Mosca ziet juist een sterke heterogeniteit binnen de elite en benadrukt de 'intimate bonds with the rest of society' (Bottomore, 1964, p.7).

In de tweede helft van de 20ste eeuw verschijnt het boek *The Power Elite* van Mills (1956). Zoals de titel al suggereert definieert Mills elite aan de hand van macht, waarbij hij uitgaat van drie sectoren die de touwtjes in handen hebben: de corporate sector, de militaire en de politiek. Volgens Mills (1956) is er sprake van een hoge mate van belangenverstrengeling en hij schetst dan ook een negatief beeld van een *power elite* die corrupt is en gericht op zelfverrijking. De gewone burger staat hier relatief weerloos tegenover; ook het idee dat het volk de elite (deels) kiest in een democratische samenleving is volgens hem een farce (Bottomore, 1964).

Bottomore (1964) neemt een minder pessimistisch standpunt in, hij beargumenteert dat zowel revoluties als geleidelijke veranderingen op het gebied van politieke macht het resultaat zijn van het doen en laten van complete maatschappelijke groepen. Er is een voortdurende wisselwerking van invloed tussen de elite en sociale klassen (Bottomore, 1964). Bottomore definieert elite als 'groups with high status in a society' (1964, p.8) en onderscheidt een politieke, intellectuele en economische elite – de laatste noemt hij 'managers of industry' – en ziet deze als groepen die eerder met elkaar concurreren dan samen een machtsblok vormen. Ook is geen van

deze groepen volgens hem werkelijk als afzonderlijke elite aan de macht: 'None of these groups is sufficiently cohesive or sufficiently independent' (Bottomore, 1964, p.83).

Tegen het einde van de 20ste eeuw neemt de aandacht voor elite onder academici af, met Bourdieu als grote uitzondering. Om de wisselwerking tussen individueel handelen en maatschappelijke ontwikkelingen te duiden, introduceerde Bourdieu de begrippen veld, habitus en kapitaal (Vrooman et al., 2014; Wahl-Jorgensen & Hanitzsch, 2009). De politiek, de wetenschap en de kunst zijn voorbeelden van maatschappelijke velden. Habitus is de (onbewuste) manier van doen en laten, een referentiekader dat structuur biedt en wordt gereproduceerd in dagelijkse interactie en zo wordt geïnternaliseerd (Maclean & Harvey, 2019). Als een persoon van kinds af aan al met de habitus van een bepaald veld vertrouwd is, heeft hij/zij een voorsprong op nieuwkomers in dat veld. Kapitaal bestaat er in verschillende vormen: economisch, sociaal, cultureel en symbolisch kapitaal spelen allemaal een rol in de positie en kansen van een individu in de samenleving (Maclean & Harvey, 2019; Van Doorne-Huiskes, 2015). Met de diverse vormen van kapitaal kan in een veld macht en invloed verworven worden.

In het licht van de elite, is Bourdieu's visie dat macht niet alleen van bovenaf wordt uitgeoefend, maar ook wordt ondersteund van onderaf: 'power depends on those who bear its effects, on rulers and ruled in equal measure' (Maclean & Harvey, 2019, p.100). De uiteindelijke bron van maatschappelijke macht is een resultaat van het bezit van de verschillende types van kapitaal. Hoewel deze macht niet stabiel is, het proces van kapitaalvorming is voortdurend aan verandering onderhevig door het toenemen of het kwijtraken van kapitaal (idem), reproduceert de klassenstructuur zich toch voortdurend. De habitus speelt hierin een belangrijke rol: door bepaalde regels, kaders en ook materiele zaken die een bijzondere betekenis krijgen toegedicht, zoals kunst, blijft de elite zich onderscheiden (Bourdieu, 1990).

Theorievorming over elite(s) in de 21ste eeuw

Na een periode van verminderde academische interesse is de aandacht voor elite(s) de laatste jaren weer toegenomen in de wetenschap (Khan, 2012; Parmar, 2017). Dat elite weer op de agenda komt te staan is volgens Parmar (2017) grotendeels te verklaren door de toename van economische ongelijkheid, voornamelijk veroorzaakt door het rijker worden van de rijkste één procent. De mate van ongelijkheid is vergelijkbaar met die van een eeuw geleden. De elite is echter niet dezelfde als in voorgaande eeuwen: de elite van nu is een nieuwe, meer *self-made*, globaler en diverser (Khan, 2012).

De definitie die Khan (2012) hanteert maakt duidelijk waarom het begrip elite zo fluïde is: elite, dat zijn 'those who have vastly disproportionate control over or access to a resource' (p.362). Dit middel (*resource*) kan zowel iets concreets zijn als geld, of iets abstracts als politieke macht. De

verschillende elites die vanuit de sociologie worden onderscheiden zijn: politiek, economisch, cultureel, sociaal en intellectueel. In de praktijk kan het zo zijn dat er sprake is van overlap, waarbij de politieke elite bijvoorbeeld ook deel uitmaakt van de intellectuele elite.

Een andere hedendaagse benadering is die van Thurlow en Jaworski (2017). Zij typeren elite als 'notoriously difficult to determine' en richten zich op het discours rondom elite (p.243). Zij zien elite als de identiteit van een sociale klasse, en juist taal en communicatie spelen een bepalende rol in het produceren en verspreiden van klasse-ideologieën (Thurlow & Jaworski, 2017). Elite gaat in hun optiek sterk over wat mensen doen, bepaalde gedragingen kunnen elitair genoemd worden. In deze visie is expliciet de invloed van onder andere Bourdieu te herkennen.

Drie communicatieve tactieken worden in verband gebracht met elitair gedrag (Thurlow & Jaworski, 2017). Ten eerste: ontkenning van status of privilege (*disavowal*). De tactiek van ontkenning kan zowel tot uiting komen in het beweren zelf niet tot de elite te behoren als door te ontkennen dat een ander tot de elite behoort. De tweede tactiek is de overname van progressief of egalitair discours (*co-option*) om status of privilege als het ware goed te praten, een voorbeeld hiervan is gentrificatie. De suggestie is dan dat iedereen uiteindelijk mee profiteert. Tot slot wordt keuze of controle genoemd (*choice/control*), waarbij het hebben van ongebreidelde keuzemogelijkheden als ultieme vorm van luxe wordt opgevat. 'Certainly, choice and control function co-dependently as key rhetorical-material tactics in producing eliteness and privilege (...)', beweren Thurlow en Jaworski (2017, p.251). De uitwerking van deze tactiek blijft wat abstract, maar lijkt voornamelijk gekoppeld te worden aan communicatie die juist een aanspraak wil doen op (associaties met) status en privilege.

Een laatste waarneming is dat wanneer de elite ter sprake komt het altijd lijkt te gaan over iemand anders, ergens anders (Thurlow & Jaworski, 2017). Ook in de Nederlandse media wordt dit opgemerkt (Hooghiemstra, 2019; Koopman, 2016; Van Soest, 2017). Thurlow en Jaworski (2017) benadrukken dat we allemaal onderdeel uitmaken van sociale verhoudingen, we zijn 'unavoidably enmeshed in relations of class' (p.247). Academics, en om het even welke andere groepen, kunnen zichzelf niet buiten het elitisme discours plaatsen. Dat neemt niet weg dat dit discours wel kritisch onderzocht kan worden.

Elite in Nederland

Het rapport *Vershil in Nederland* van het Sociaal Cultureel Planbureau onderscheidt in Nederland twee sociale klassen en vier sociale segmenten (Vrooman et al., 2014). Hierbij wordt rekening gehouden met vier vormen van kapitaal: persoonskapitaal, economisch kapitaal, cultureel

kapitaal en sociaal kapitaal.² De twee sociale klassen zijn de ‘gevestigde bovenlaag’ en de onderste laag, het precariaat; deze groepen raken elkaar niet (Vrooman et al., 2014, p.290). De vier groepen die zich hiertussen bevinden vormen een breed maatschappelijk midden en vertonen op diverse aspecten overlap. De personen die deel uitmaken van zo’n middengroep hebben een netwerk dat veelal meerdere segmenten beslaat. Een globale omschrijving en verdeling van deze categorieën wordt weergegeven in Tabel 2.1.

Tabel 2.1 Sociale categorieën in Nederland (Van Doorne-Huiskes, 2015; Vrooman et al., 2014)

Categorie	% van bevolking (afgerond)	Omschrijving
<i>Gevestigde bovenlaag</i>	15%	Hoog opgeleid, goed inkomen, vermogend, gevarieerde netwerken, eigen woning
<i>Jongere kansrijken</i>	13%	Matig economisch kapitaal, studenten, veel ict-vaardigheden
<i>Werkende middengroep</i>	27%	Veel werkenden in loondienst, koophuis met negatieve overwaarde
<i>Comfortabel gepensioneerden</i>	17%	Redelijk vermogend, gemiddeld inkomen, weinig ict-vaardigheden
<i>Onzeker werkenden</i>	14%	Werkzoekenden en tijdelijke contracten, weinig zelfvertrouwen
<i>Precariaat</i>	15%	Laag opgeleid, veel uitkeringen, relatief slechte gezondheid, relatief weinig sociale contacten

De vraag of er in de Nederlandse context ook sprake is van een elite, beantwoorden de onderzoekers met een ja. Hierbij richten ze zich op de eerdergenoemde power elite van Mills, een groep die ‘invloedrijk en machtig [is] vanwege de belangrijke institutionele posities die ze bekleden in vooral economie, politiek en bestuur’ (Vrooman et al., 2014, p.209). Hoewel Nederland in vergelijking met veel andere landen relatief egalitair is, neemt ook hier een kleine groep de

² De vier vormen van kapitaal worden op basis van vijftien kenmerken gemeten, voor een volledig overzicht zie het rapport *Vershil in Nederland* (Vrooman et al., 2014).

slutelposities in. De rijkste één procent van Nederland bezit een kwart van het totale vermogen, en financiële en politieke macht zijn vaak onderling verweven (Vrooman et al., 2014). De Nederlandse power elite, gebaseerd op de kandidatenlijst van de Volkskrant Top 200, blijkt vooral uit hoogopgeleide, oudere en autochtone mannen te bestaan (idem).

Inzoomend op de perceptie van elite in Nederland biedt het rapport tot slot ook waardevolle inzichten. Wie als elite worden gezien zijn toonaangevende mensen in de economie, politieke bestuurders en mensen van adel – in deze volgorde (Vrooman et al., 2014). Het begrip wordt door Nederlandse burgers blijkbaar voornamelijk opgevat in de zin van power elite. Daarbij is er sprake van een groeiend wantrouwen ten aanzien van de politiek en in de politieke elite, die wordt verweten vooral gericht te zijn op eigenbelang. Dit geluid stemt overeen met een cruciaal element van het populisme: anti-elitisme.

Anti-elitisme

Wanneer de elite in de media ter sprake komt is dit vaak niet in neutrale zin. ‘De politieke elite heeft te weinig kennis van sport’, kopt het *NRC Handelsblad* in maart 2021, en ‘Het begrip vrijheid is gekaapt door de elite’, bericht *de Volkskrant* in dezelfde periode (Mesters, 2021; Schoof, 2021). Uit onderzoek blijkt dat anti-elitisme in toenemende mate aanwezig is in Nederlandse kranten, zowel in populaire als in kwaliteitsmedia (Hameleers & Vliegthart, 2020). Anti-elitisme wordt hierbij niet gezien als iets wat op zichzelf staat, maar in verband gebracht met het populisme.

Populisme als discursief frame

Over de definitie van populisme is weinig consensus (Hameleers & Vliegthart, 2020; Jagers & Walgrave, 2007; Merkley, 2020; Rooduijn & Pauwels, 2011). Omdat het populisme geen samenhangende oplossing biedt voor een breed scala aan politieke vraagstukken, kan het niet gezien worden als volwaardige politieke ideologie. Om deze reden wordt het getypeerd als een *thin ideology* (Mudde, 2004; Stanley, 2008). De definitie van Mudde (2004), die gebaseerd is op het uitgangspunt van het populisme als dunne ideologie, heeft onder academici veel weerklank gevonden. Het populisme wordt hierin omschreven als ‘an ideology that considers society to be ultimately separated into two homogeneous and antagonistic groups, “the pure people” versus “the corrupt elite”, and which argues that politics should be an expression of the *volonté générale* (general) will of the people’ (Mudde, 2004, p.543).

Toch benadrukken sommigen dat het populisme inhoudelijk niet genoeg om het lijf heeft voor de benaming ideologie – met of zonder het predicaat ‘dun’. Het populisme is veeleer een politieke communicatiestijl, strategie of discursief frame (Aslanidis, 2016; Jagers & Walgrave, 2006).

Met name Aslanidis (2016) beargumenteert op steekhoudende wijze dat een ideologische opvatting van het populisme zowel conceptueel als methodologisch mank gaat. De manier waarop het concept geoperationaliseerd is in diverse kwantitatieve onderzoeken, waaronder dat van Mudde, laat de intrinsiek discursieve aard van het populisme zien (Aslanidis, 2016). Populisme is altijd ingebed in gesproken of geschreven taal, vormen van discours, en op deze manier wordt het in onderzoek ook gemeten: aan de hand van tekstuele data. Hij pleit ervoor het populisme te definiëren als een discursief frame, een interpretatief kader dat de gebruiker in staat stelt om complexe gebeurtenissen te plaatsen, herkennen en te beschrijven (Aslanidis, 2016, debet aan Goffman, 1974). Op basis hiervan wordt de volgende definitie, die wordt onderschreven in dit thesisonderzoek, voorgesteld:

Populist discourse [is] the systematic dissemination of a frame that diagnoses reality as problematic because “corrupt elites” have unjustly usurped the sovereign authority of the “noble People” and maintains that the solution to the problem resides in the righteous political mobilization of the latter in order to regain power. (Aslanidis, 2016, p.99)

Waar wél consensus over is, is de rode draad die populistische stromingen bindt: *people-centrism* en anti-elitisme. De twee zijn onlosmakelijk verbonden: het anti-elitisme komt voort uit de populistische overtuiging dat het volk onderdrukt wordt door de corrupte en zelfzuchtige elite (Hameleers & Vliegenthart, 2020). De elite heeft geen oog voor de belangen van de meerderheid, het gewone volk. Elites worden neergezet als corrupt en hun doen en laten benadeelt gewone mensen (Rooduijn & Pauwels, 2011). Populistische retoriek wordt gekenmerkt door een vijandelijkheid richting elites ‘of whatever kind and for whatever reason’ (Merkley, 2020, p.27).

Ook in de context van populistische communicatie is elite een zeer diffuse term. Hoewel diverse onderzoeken zich hebben gericht op anti-elitisme als onderdeel van populistische communicatie, blijft deze vaagheid vaak onbenoemd (Ernst et al., 2017; Hameleers & Vliegenthart, 2020; Mudde, 2004; Rooduijn & Pauwels, 2011). Jagers en Walgrave (2006) vormen hierin een uitzondering en brengen dit ter sprake. Zij bespeuren binnen het populisme een heel brede opvatting van politiek, waardoor de politiek overal de schuld van kan krijgen. Deze allesomvattende opvatting van politiek is door te trekken naar een net zo brede invulling van het begrip elite. Met de elite kan gerefereerd worden aan politieke partijen, de regering, ministers, maar ook aan mediamagnaten of journalisten, overheidsapparaten als de ambtenarij, intellectuele elites als universiteiten, schrijvers of professoren of economische elites zoals multinationals (Jagers & Walgrave, 2006). De onderzoekers gaan zelfs een stap verder en merken op dat het felste anti-

elitisme hand in hand gaat met grote schimmigheid: ‘The more diffuse the anti-elitism – that is, directed against general and universal elite categories (e.g., all political parties) – the more fervent and radical it is.’ (Jagers & Walgrave, 2006, p.324).

Drie vormen van populistisch anti-elitisme

Onderzoeken naar anti-elitisme in het licht van populisme zijn gefocust op politieke communicatie zoals verkiezingsprogramma’s of politici die het woord voeren (Ernst et al., 2017; Jagers & Walgrave, 2006; Rooduijn & Pauwels, 2011) en/of communicatie over de politieke elite (Hameleers & Vliegthart, 2020). In de meeste van deze onderzoeken wordt geen onderscheid gemaakt tussen verschillende uitingen van anti-elitisme. Ernst et al. (2017) zijn hierin specifiek: zij onderscheiden negen populistische kernboodschappen en scharen deze onder de categorieën *people-centrism*, herstel van soevereiniteit – de macht moet terug naar het volk – en anti-elitisme. Deze laatste categorie is in het licht van dit onderzoek relevant en wordt weergegeven in Tabel 2.2.

Tabel 2.2 Anti-elitisme in drie kernboodschappen (Ernst et al., 2017)

Kernboodschap	Toelichting
<i>De elite wordt in een kwaad daglicht gesteld</i>	Elites zijn corrupt, kwaadwillend, crimineel, lui, stom, extremistisch, racistisch, ondemocratisch et cetera. Allerlei verwijten worden aan het adres van de elite gemaakt.
<i>De elite krijgt de schuld</i>	Elites zijn schadelijk en worden beschreven als een bedreiging of een last, ze zijn verantwoordelijk voor negatieve ontwikkelingen en situaties, ze maken fouten en/of begaan misdaden. Ze zijn geen verrijking voor de samenleving en dragen niets positiefs bij.
<i>Er wordt afstand gecreëerd tussen de elite en het volk</i>	De elite representeert het volk niet. Ze horen niet bij de gewone mensen, staan niet dicht bij hen en begrijpen ze niet. De elite beseft niet hoe het dagelijks leven van de gewone burger eruitziet. Ze kennen het volk niet, geven niet om hen en kunnen niet voor deze groep spreken.

Niet exclusief voor populisme

Hoewel anti-ELITISME een bepalend bestanddeel is van het populisme, is het niet zo dat anti-ELITISME gelijkstaat aan populisme. Veel radicale politieke bewegingen verhouden zich negatief tot de elite en dragen een corresponderende boodschap uit (Jagers & Walgrave, 2006). Anti-ELITISME en populisme kunnen ook zowel voorkomen bij rechtse als linkse politieke partijen – met als bekendste Nederlandse voorbeelden op rechts de PVV en FvD en op links de SP. Dat anti-ELITISME in de literatuur veelal als onderdeel van populisme wordt beschouwd (Ernst et al., 2017; Hameleers & Vliegthart, 2020; Rooduijn & Pauwels, 2011), maakt het lastig om te onderscheiden in hoeverre en of anti-ELITISME ook een op zichzelf staand verschijnsel is. In dit thesisonderzoek wordt anti-ELITISME als zodanig onderzocht: met een bewustzijn van anti-ELITISME als bestanddeel van populistisch discours, maar zonder anti-ELITISME bij voorbaat als populistisch te bestempelen.

Discourstheorie

De term ‘discours’ wordt vaak gebruikt om te verwijzen naar taalgebruik dat samenhangt met een bepaald fenomeen. Een bepaald discours is echter meer dan een specifiek vocabulaire en bijbehorende retorische technieken. Hoewel geïntroduceerd door Lacan, werd het begrip op de kaart gezet door filosoof Foucault, die macht en taal uitdrukkelijk met elkaar verbond (Aylett & Barnes, 2009). Discours bestaat naast de belichaming in taal ook uit denkwijzen, grammatica’s, handelwijzen en zelfs bepaalde materiële praktijken die de werkelijkheid weergeven, interpreteren en vormgeven (Aylett & Barnes, 2009). Discoursen zijn kaders waarbinnen betekenissen worden gevormd en die richting geven aan gedrag en interactie.

Het uitgangspunt van de discourstheorie van Laclau en Mouffe (1985) is dat alle sociale fenomenen en objecten hun betekenis(sen) verkrijgen door discours (Carpentier & De Cleen, 2007). Discours wordt hierbij omschreven als een structuur waarin betekenis voortdurend onderhandeld en geconstrueerd wordt (Carpentier & De Cleen, 2007). Discours en realiteit zijn niet hetzelfde, maar de werkelijkheid is wel deels discursief, want in taalconstructen geduid, gedeeld en begrepen (kortom, gearticuleerd). Discours ontstaat door articulatie: ‘any practice establishing a relation among elements such that their identity is modified as a result of the articulatory practice’ (Laclau & Mouffe, 1985, p.105). Gesproken of geschreven taal is wellicht het duidelijkste voorbeeld van zo’n *articulatory practice*.

De articulatie van discursieve elementen speelt een cruciale rol in de constructie van de identiteit van objecten, individuen of collectieven. Deze identiteit omvat enerzijds de ‘whatness’ van een identiteit, de eenheid van het object of onderwerp (Carpentier & De Cleen, 2007). Anderzijds heeft het betrekking op de manier waarop individuen en maatschappelijke groepen geïdentificeerd

kunnen worden en/of zich identificeren met een bepaald discours. Neem bijvoorbeeld de term 'glazen plafond', de *whatness* is de bovenkant van een ruimte, gemaakt van glas. Een stap verder zou je hier ook de figuurlijke betekenis aan toe kunnen voegen van een bepaalde onzichtbare, onuitgesproken carrièregrens die moeilijk te doorbreken is. Tot slot is de term voor sommige personen en groepen, bijvoorbeeld ambitieuze vrouwen, een begrip waarmee zij op (in)directe wijze geconfronteerd worden.

De discours Theorie gaat ervanuit dat de identiteit van een object of subject een mix is van verschillende identiteiten. Laclau en Mouffe hebben een poststructuralistische houding en definiëren discourses en identiteiten niet als stabiel en vaststaand: een discours is altijd open voor invloeden van buitenaf (Carpentier & De Cleen, 2007). 'There is always a surplus (or a residue of elements) — the field of discursivity — that prevents the full saturation of meaning.' (Laclau & Mouffe 1985, p.112). Zowel betekenis als identificatie kunnen verschuiven.

Een centraal begrip is het *nodal point*, dit is een relatief vast punt in het discours, vaak een begrip (Bindslet, 2021). De term, ook wel *signifier*, die als nodal point fungeert geeft ook betekenis aan andere termen in de tekst. Een nodal point in politiek discours is 'democratie' en in het populistische discours is een nodal point 'het volk', ook wel 'the people' (Jorgensen & Phillips, 2002; Stavrakakis, 2017).

Twee manieren waarop het nodal point invulling krijgt is door een *chain of equivalence* of een *chain of difference*. Door te kijken welke concepten en ideeën er met het nodal point in verband worden gebracht, kan er begrip gevormd worden van wat het nodal point betekent in de tekst. In het geval van de chain of equivalence wordt het nodal point relatief gelijkgesteld aan de concepten in een reeks (*chain*): 'the logic of equivalence brings together a number of identities in one discourse, without however totally eliminating their differences' (Carpentier & De Cleen, 2007, p.270). Een voorbeeld van een chain of equivalence is de afkorting 'LHBTI' wanneer het gaat over discriminatie: hier worden vijf verschillende termen die gebruikt worden voor seksuele voorkeur en genderidentiteit samengebracht tot (in die context) inwisselbare begrippen. Als er daarentegen tegenstellingen of verschillen van/met het nodal point moeten worden geaccentueerd, is er sprake van een chain of difference.

Concurrerende discourses

Zoals eerder al benoemd is discours nauw verweven met identiteit en hoe die wordt gedefinieerd. Het uitdrukken wie tot een bepaalde groep behoort of juist niet, maakt daar onderdeel van uit. Als iets of iemand wordt uitgesloten door een discours is er sprake van antagonisme. In het populistische discours is dit de elite: je kunt in het discours van het populisme niet tegelijk deel uitmaken van het volk en de elite. 'A *social antagonism* occurs when different identities mutually

exclude each other', stellen Jorgensen en Phillips (2002, p.47; cursivering in origineel). Een botsing van verschillende discoursen resulteert dan ook vaak in antagonisme. Dit kan een botsing zijn van tegenstellingen als hoog en laag, binnen en buiten een bepaalde groep of voor en na een bepaalde gebeurtenis. Carpentier en De Cleen (2007) merken op dat antagonisme iets heel dubbels heeft: enerzijds wordt het gebruikt om de ander te destabiliseren, anderzijds is de ander juist nodig om zich tegen af te zetten en zichzelf te profileren. Kortom, ze hebben elkaar nodig om een bepaalde betekenis te construeren.

In concurrerende discoursen worden vaak dezelfde termen gebruikt, waaraan een geheel andere invulling wordt gegeven. Zo'n begrip noemen Laclau en Mouffe een *floating signifier*, een begrip dat als het ware overloopt van betekenis (Carpentier & De Cleen, 2007). Floating signifiers krijgen verschillende betekenissen toebedeeld in verschillende contexten en/of discoursen. De term 'elite' kan gezien worden als een floating signifier bij uitstek. Maar ook een begrip als 'vrijheid' of 'rechtvaardigheid' kan in verschillende discoursen een heel eigen invulling krijgen.

De verschillende discoursen in een samenleving wedijveren om het dominante discours te worden. Als bepaalde nodal points met het bijbehorende discours de toon zetten in een samenleving, is er sprake van hegemonie (Carpentier & De Cleen, 2007). Een hegemonisch discours wordt als logisch of vanzelfsprekend gezien in de historische context waarin het prevaleert: in veel gevallen is het de norm en wordt het niet eens opgemerkt. Zo'n heersend discours heeft een doel, het vormt en bepaalt denkbeelden over de sociale orde en maatschappij (Carpentier & De Cleen, 2007) en vergelijkbaar met dominante ideologie of status quo. Toch zijn er, hoewel onder de oppervlakte, altijd alternatieve discoursen aanwezig. Deze zijn bijvoorbeeld te ontdekken door te luisteren naar de stemmen van degenen zonder macht of invloed of door een andere cultuur te bezoeken.

Een voorbeeld van twee concurrerende discoursen biedt Stavrakakis (2017). Hij onderscheidt aan de ene kant het populisme als discours, maar ziet tegelijkertijd een (media)discourse over het populisme dat gekenmerkt wordt door verbazing en schandaal. Het populisme wordt hierin neergezet als asynchroon en als een mislukking; daar tegenover staan modernisering en eurocentrisme als de norm. De term 'populisme' wordt meer en meer pejoratief gebruikt. Stavrakakis (2017) waarschuwt voor arrogantie en onwetendheid en roept op tot kritische reflectie van academici en media op welke taal wordt gebruikt rondom populisme. Als die kritische reflectie niet plaatsvindt, zal academisch discours meer en meer gezien gaan worden als onderdeel van een losgezongen en ongevoelig establishment.

Voorzichtigheid is op zijn plaats bij het labelen van discours als populistisch (Stavrakakis, 2017). Populisme is er in allerlei verschijningsvormen en gradaties, juist vanuit wetenschappelijke

hoek is aandacht hiervoor wenselijk. Genuanceerde verslaglegging van complexe verschijnselen is een manier om vertrouwen te winnen voor academisch onderzoek en de impact daarvan. Een discursieve benadering kan een heel goede eerste stap zijn (Stavrakakis, 2017).

Stavrakakis' pleidooi gaat primair over een zorgvuldige en meer onbevooroordeelde benadering van populisme, zijn uitgangspunt is echter ook toepasbaar op het begrip 'elite'. Deze term lijkt eveneens steeds meer pejoratief gebruikt te worden en ook hier kan een genuanceerde benadering, beginnend met een verkenning van het omringende discours, inzicht bieden.

Toepasbaarheid

Hoewel de theorie van Laclau en Mouffe van oudsher vooral in de politicologie is gebruikt, is wat onder 'het politieke' wordt verstaan heel breed: 'By "the political", I refer to the dimension of antagonism that is inherent in human relations, antagonism that can take many forms and emerge in different types of social relations.' (Mouffe, 2000, p.101). Discourstheorie kan heel bruikbare tools bieden voor mediastudies (Carpentier & De Cleen, 2007). In dit thesisonderzoek wordt het gebruikt als analytisch kader en gecombineerd met kwalitatieve methodes uit de sociale wetenschappen, naar het idee van Carpentier en De Cleen (2007).

De onderzoeker richt zich op de tekst, probeert patronen te onderscheiden en de maatschappelijke consequenties te identificeren van de verschillende discursieve representaties van de werkelijkheid (Jorgensen & Phillips, 2002). Op deze manier kan het ingezet worden voor onderzoek 'focusing on discourses of mass media, i.e. on the form and content of the discourses produced by the media' (Carpentier & De Cleen, 2007, p.273). Media fungeren hierbij niet slechts als spiegel die maatschappelijke fenomenen reflecteert, maar produceren, reproduceren en transformeren maatschappelijke fenomenen (Carpentier & De Cleen, 2007). In de ontwikkeling van betekenissen spelen media en het nieuws dat zij verspreiden een wezenlijke rol.

Nieuwsproductie

Wat nieuws is, is geen gegeven. Nieuwsredacties maken dagelijks overwegingen die bepalen waarover gepubliceerd gaat worden. Gatekeepers worden journalisten in deze context genoemd, poortwachters. *Gatekeeping* is het proces van het selecteren, schrijven, redigeren, positioneren, herhalen en het kneden van informatie zodat het nieuws wordt (Shoemaker et al., 2008). Hierbij speelt nieuwswaardigheid een belangrijke rol: specifieke factoren die de kans aanzienlijk vergroten dat iets in de krant verschijnt, zoals negativiteit, verrassing of geografische nabijheid zijn door Galtung en Ruge (1965) nieuwswaarden genoemd. Op het onderzoek van Galtung en Ruge wordt voortgebouwd in de 21e eeuw door onder meer Harcup en O'Neill (2017). Zij benadrukken dat

nieuwswaarden niet zozeer een reflectie zijn van de informatie die burgers nodig hebben, maar veeleer een reflectie van organisationele, sociologische en culturele normen gecombineerd met economische factoren (Harcup & O'Neill, 2017). '(...) who is selecting news, for whom, in what medium and by what means (and available resources), may well be as important as whatever news values may or may not be inherent in any potential story.' (idem, p.1483).

Eenzijds is er de keuze van journalisten, maar zij produceren nieuws in een zeer competitieve markt. Een context waarin journalisten primair op basis van hun professionele oordeel bepalen welk nieuws voor burgers belangrijk is, wordt het *trustee model* genoemd (Welbers et al., 2016). Daar staat het *market model* tegenover: in deze context staat de voorkeur van het publiek, de marktvrage, centraal. De mate waarin Nederlandse kranten meer richting een *market model* bewegen hangt samen met het onderscheid kwaliteitsmedia of populaire media (Bakker & Scholten, 2013). Populaire kranten richten zich meer dan kwaliteitskranten op het grote publiek en artikelen die 'scoren' (Welbers et al., 2016, p.1048). In de praktijk betekent dit dat populaire kranten meer *soft news*, entertainment en lifestyle, publiceren en kwaliteitskranten relatief meer *hard news*, zoals berichten over publieke en politieke ontwikkeling (Welbers et al., 2016).

Het proces van *gatekeeping* en de verschillende factoren die daarop invloed uitoefenen werken als een filter. Dit filter heeft een grote invloed op het beeld dat publiek, burgers, van de sociale realiteit construeren (Welbers et al., 2016). 'Gatekeepers provide a picture of the world for the rest of us, (...) the reality presented to the public.' (Shoemaker et al., 2008, p.73). Er wordt bepaald *wat* nieuws is, waar de aandacht van het publiek op wordt gericht. Deze vorm van invloed is het uitgangspunt van agenda-setting: de mate van aandacht die media besteden aan issues heeft impact op hoe belangrijk het publiek deze issues vindt (Scheufele, 2000). Meer media-aandacht voor een bepaald thema, zorgt ervoor dat dit hoger op de publieke agenda komt. Synchron aan dit proces wordt bepaald *hoe* gebeurtenissen en kwesties worden gepresenteerd en gedefinieerd, dan hebben we het over framing.

Framing

Dezelfde keuzes die een fotograaf maakt voor een bepaalde hoek, belichting en uitsnede, worden ook gemaakt bij de creatie van een nieuwsbericht. Verschillende frames zijn alternatieve manieren om kwesties uit de politieke en sociale realiteit te beschrijven en typeren. Entman (1993) definieert framing als volgt: 'To frame is to select some aspects of a perceived reality and make them more salient in a communicating text, in such a way as to promote a particular problem definition, causal interpretation, moral evaluation, and/or treatment recommendation for the item described.' (p.52; cursivering in origineel). De Vreese (2005) benadrukt dat framing opgevat moet worden als een proces dat betrekking heeft op zowel productie en inhoud, als op ontvangst. Net als Entman

wijst hij erop dat een onderwerp verschillende aspecten heeft, waarvan sommige in een tekst meer nadruk krijgen dan andere. Deze aspecten winnen aan belangwekkendheid, 'saliency' (De Vreese, 2005, p.53).

Er kan een onderscheid gemaakt worden tussen issue-specifieke frames en generieke frames. Bij issue-specifieke frames wordt er op basis van een specifieke gebeurtenis of onderwerp een inhoudsanalyse gedaan en gekeken welke labels gegeven kunnen worden. Het voordeel hiervan is dat in detail ergens naar gekeken kan worden. Het nadeel hiervan is dat er zo in elk onderzoek een unieke set aan frames kan ontstaan, dat zich moeilijk leent om te vergelijken of te gebruiken als empirisch materiaal voor theorievorming (De Vreese, 2005). Generieke frames overstijgen specifieke gebeurtenissen en kunnen voorkomen in artikelen over verschillende onderwerpen en in verschillende periodes.

Generieke frames worden vaak verbonden aan algemene kenmerken van berichtgeving, zoals journalistieke conventies, normen en nieuwswaarden (De Vreese, 2005). Voorbeelden hiervan zijn het onderscheid tussen thematische en episodische frames (Iyengar, 1991); en de vijf frames die Semetko en Valkenburg (2000) onderscheiden: conflict, human interest, verantwoordelijkheid, moraliteit en economische gevolgen.

Uit onderzoek is gebleken dat de manier waarop iets geframed wordt, invloed kan hebben op de gedachtegang van het publiek omtrent actuele politieke zaken (De Vreese, 2005; Entman, 1993). Frames die positieve of negatieve aspecten van een issue benadrukken hebben daarbij het mogelijke effect dat ze invloed hebben op de houding tegenover beleid. De noodzaak om hiervan bewust te zijn en inzicht te hebben in frames ligt vooral daarin: ze zijn bepalend voor het begrip en de interpretatie van de actualiteit (De Vreese, 2005).

Nieuws over de elite of anti-elitair nieuws

Galtung en Ruge (1965) onderscheidten begin jaren zestig al dat de elite nieuwswaardig was en dat is nog steeds zo (Harcup & O'Neill, 2017). Dit is deels te verklaren omdat het handelen van de elite meer invloed heeft dan dat van anderen, ze zijn in die zin belangrijk. Daarnaast worden individuen uit de elite vaak gebruikt als representatie, waarbij ze als 'objects of general identification' dienen (Galtung & Ruge, 1965, p.68). Met name in gedrukte media scoort nieuws over de power elite hoog wat betreft nieuwswaarde (Harcup & O'Neill, 2017). Hiermee wordt bedoeld op berichten over invloedrijke individuen, organisaties, instituten en bedrijven. Wel merken Harcup en O'Neill (2017) op dat in kwaliteitsmedia deze elite veel nieuwswaardiger is, wat zij in verband brengen met de meer serieuze berichtgeving van deze kranten.

Een kanttekening betreft de lage online *shareability* of 'deelbaarheidsfactor' van nieuws over deze elite (Harcup & O'Neill, 2017). Een zeer relevant punt, want zowel bij kwaliteitsmedia als

populaire media heeft klikgedrag invloed op nieuwsselectie (Welbers et al., 2016). Dit zou in de nabije toekomst invloed kunnen hebben op de berichtgeving over dit onderwerp, hetzij in de vorm van verminderde aandacht, hetzij door in deze berichten andere nieuwswaardes sterker naar voren te brengen.

Dat media onder andere door middel van framing invloed hebben, gaat ook op voor nieuwsberichten die de elite hekelen. De populistische retoriek waar anti-elitisme onlosmakelijk deel van uitmaakt, kan verregaande gevolgen hebben en de politieke attitudes van mensen beïnvloeden (Merkley, 2020). Hierbij wordt anti-elitisme aan anti-intellectualisme verbonden, wat kan resulteren in een algemeen wantrouwen van experts (Merkley, 2020).

3. Methoden

In dit hoofdstuk worden de gebruikte onderzoeksmethoden beschreven en beargumenteerd waarom juist deze methoden geschikt zijn om de hoofdvraag te beantwoorden. Daarnaast worden dataverzameling, verwerking en analyse toegelicht. Transparantie over deze processen is in het kader van betrouwbaarheid en repliceerbaarheid van wezenlijk belang (Braun & Clarke, 2006; Lacy et al., 2015). De gekozen methoden zijn gestoeld op de theorie en liggen ten grondslag aan de resultaten, die in het hiernavolgende hoofdstuk aan bod komen.

Mixed-method benadering

Om de vraag in hoeverre en op welke manier de 'elite' gerepresenteerd wordt in berichtgeving van Nederlandse kranten te beantwoorden, werden een kwantitatieve inhoudsanalyse uitgevoerd en een kwalitatieve inhoudsanalyse. De keuze voor een *mixed-method* benadering is allereerst een epistemologische keuze, waarbij twee zienswijzen worden gecombineerd: 'Quantitative and qualitative data are both created by means of the particular conceptual "lens" used by the researcher.' (Maxwell, 2010, p.478). Het gebruiken van deze verschillende lenzen kan een meer geschakeerd beeld van het materiaal opleveren en de onderzoeksresultaten verrijken.

Daarnaast heeft deze combinatie ook een praktisch aspect: het kwantitatieve gedeelte beantwoordt andere deelvragen dan het kwalitatieve gedeelte van het onderzoek. Complementariteit is hierbij een sleutelbegrip: met de resultaten van de ene methode worden de resultaten van de andere methode aangevuld en verrijkt (Bryman, 2006).

Kwantitatieve inhoudsanalyse

Een kwantitatieve inhoudsanalyse is een onderzoekstechniek die het mogelijk maakt om, op een repliceerbare en valide manier, een groot aantal artikelen te analyseren en daarover gefundeerde conclusies te trekken (Krippendorff, 2004). Voor het systematisch analyseren van mediacommunicatie is deze methode zeer geschikt (Riffe et al., 2005). Voor de analyse in dit thesisonderzoek werd gebruikgemaakt van software, wat het tot een automatische inhoudsanalyse maakt. Een automatische inhoudsanalyse heeft als voordeel dat een grote hoeveelheid data snel verwerkt kan worden, waarbij geprofiteerd wordt van de precisie van computersoftware (Lewis et al., 2013). De eerste en tweede deelvraag werden middels deze methode beantwoord: eventuele verschillen qua hoeveelheid aandacht of momenten van aandacht tussen kwaliteitsmedia en populaire media werden geanalyseerd.

Kwalitatieve inhoudsanalyse

Om te onderzoeken *op welke manier* elites gerepresenteerd worden en welke terugkerende thema's te onderscheiden zijn werd een kwalitatieve inhoudsanalyse uitgevoerd, meer specifiek: een thematische analyse. Discourstheorie leent zich voor een combinatie met kwalitatieve methoden uit de sociale wetenschappen (Carpentier & De Cleen, 2007). De onderzoekstechniek van de thematische analyse is geschikt om patronen (thema's) in tekstuele data te identificeren, analyseren en rapporteren (Braun & Clarke, 2006). Dit wordt bereikt door het coderen van de data. Hierbij worden de centrale begrippen uit de discourstheorie gebruikt als *sensitizing concepts* (Bowen, 2006; Carpentier & De Cleen, 2007). Sensitizing concepts geven de onderzoeker een basale houvast en laten tegelijkertijd ruimte voor het detecteren van niet door bestaande theorie ondersteunde codes/thema's. Bij het coderen van een grote hoeveelheid teksten, kan het formuleren van sensitizing concepts helpen om thematische categorieën te onderscheiden (Bowen, 2006). Voor de analyse werd deels een theoretische benadering toegepast, waarbij uit eerder wetenschappelijk onderzoek werd geput, en daarnaast een inductieve benadering, waarbij zo veel mogelijk met een open blik naar de data werd gekeken.

De theoretische benadering komt tot uiting in de sensitizing concepts en werd ook gebruikt om te onderzoeken *welke* elite bedoeld wordt, waarbij de verschillende soorten elite worden gebaseerd op eerder onderzoek. In topsport en het leger wordt de term elite ook gebruikt, maar artikelen over deze groepen werden voor dit onderzoek bewust buiten beschouwing gelaten. In de context van sport en het leger is de term eenduidig en deze specifieke elites zijn niet relevant voor de beantwoording van de onderzoeksvraag. De volgende soorten elite worden onderscheiden: economische, politieke, intellectuele, culturele (Bottomore, 1964; Vrooman et al., 2014) en historische elite; deze kunnen tegelijk voorkomen of elkaar overlappen (zie Tabel 3.1).

Tabel 3.1 Codeboek van de diverse soorten elite

Soort elite	Omschrijving
<i>Economisch</i>	De elite wordt aangeduid als 'economisch'; of er wordt expliciet gerefereerd aan rijkdom en/of grote bedrijven in relatie tot de elite.
<i>Politiek</i>	De elite wordt aangeduid als 'politiek' of 'bestuurlijk'; of politici worden gebruikt als voorbeeld(en) van de elite.
<i>Intellectueel</i>	De elite wordt aangeduid als 'intellectueel' of 'wetenschappelijk'; of academici en wetenschappers worden gebruikt als voorbeelden van de elite.

<i>Cultureel</i>	De elite wordt aangeduid als 'cultureel' of er wordt gesproken van musea- en/of theaterbezoek in relatie tot de elite.
<i>Historisch</i>	Het gaat over een specifieke elite in de geschiedenis.
<i>Adel</i>	Het gaat over leden van de adel en/of het koningshuis.
<i>Breed/ongedefinieerd</i>	Het gaat over 'de elite', maar het is uit de context niet duidelijk welke elite hier precies mee bedoeld wordt; of in de context worden diverse soorten elite beschreven.

Ook werd gecodeerd welke functie of rol de elite in het artikel wordt toebedeeld. De functies die sowieso onderscheiden worden zijn die van probleem, oorzaak en oplossing (gebaseerd op Entman, 1993). Van de functie 'probleem' is sprake als de elite een bepalende rol speelt in het artikel en deze groep en/of haar gedrag geproblematiseerd worden in het artikel; van de functie 'oorzaak' is sprake als de elite of haar gedrag wordt aangewezen als de oorzaak van een concreet probleem in de samenleving; van de functie oplossing is als de elite of de invloed van de elite wordt gezien als oplossing voor een probleem of een belangrijke bijdrage kan leveren aan de oplossing van een probleem. Voor andere functies werden voor dit onderzoek op basis van de kwalitatieve inhoudsanalyse nieuwe codes opgesteld, dat zijn die van underdog en illustratie. Hierbij is er sprake van de functie 'underdog' als de elite het slachtoffer is of de benadeelde partij in het artikel; van de functie 'illustratie' is sprake als het artikel in essentie niet over de elite gaat, maar deze term vluchtig gebruikt wordt voor het schetsen van een voorbeeld, een achtergrond of wanneer deze als bijzaak de revue passeert.

De inductieve benadering is daarmee deels *data-driven* deels *theory-driven*, hierbij werd geanalyseerd welke patronen in de data voorkomen – zonder naar vooraf vastgelegde specifieke thema's op zoek te gaan (Braun & Clarke, 2006). Op deze manier werd onderzocht welke begrippen of zaken voortdurend optreden in context van 'de elite'.

De betrouwbaarheid van de kwalitatieve analyse is van verschillende aspecten afhankelijk. De eerste is de dataverzameling, de tweede is het goed beschrijven en consequent uitvoeren van de stappen (verwerking) en het derde is een zorgvuldige en heldere analyse van de resultaten (Braun & Clarke, 2006).

Dataverzameling

De vijf Nederlandse kranten met het grootste bereik zijn uitgangspunt van de analyse. Het *Algemeen Dagblad* en *De Telegraaf* gelden als populaire kranten; *NRC Handelsblad*, *de Volkskrant* en *Trouw* gelden als kwaliteitskranten (Bakker & Scholten, 2013). De verhouding (politieke) informatie versus entertainment vormt het voornaamste onderscheid tussen deze twee mediatypen (Ruigrok et

al., 2017). Berichtgeving vanaf 2008 tot en met begin 2021 wordt onderzocht. Alle journalistieke genres maken deel uit van de analyse, lezersbrieven inclusief, omdat ze alle deel uitmaken van het discours rondom elite. De reden om 2008 als startpunt te nemen is de economische depressie die toen inzette. Deze crisis heeft ‘de discussie over maatschappelijke tegenstellingen en sociale ongelijkheid’, waar de elite deel van uitmaakt, sterk beïnvloed (Van Doorne-Huiskes, 2015, p.199).

Met behulp van de zoekterm ‘elite’ is een dataset gegenereerd (zie appendix A voor de volledige *search string*). Hiervoor is gebruikgemaakt van AmCAT, een computerinfrastructuur voor het uitvoeren van automatische en handmatige inhoudsanalyses (Van Atteveldt, 2008). De dataset bevat alle gepubliceerde artikelen in de periode van januari 2008 tot en met maart 2021 waarin de betreffende zoekterm voorkomt, dat zijn er 9396. De verdeling van de artikelen over mediatype en individuele kranten wordt weergegeven in Tabel 3.2. De betrouwbaarheid en validiteit van de zoekterm werd gemeten door middel van *precision* en *recall* (bijlage B). De score van *precision* geeft de relevantie van de artikelen binnen de dataset weer; *recall* laat zien in hoeverre relevante artikelen daadwerkelijk zijn gevonden met de zoekterm (Lacy et al., 2015). De berekende *precision* van 0,96 duidt op een hoge betrouwbaarheid en de *recall* van 0.92 is eveneens zeer goed.

Tabel 3.2 Aantal nieuwsartikelen per krant en mediatype in dataset

Mediatype	Krant	Aantal artikelen	Aantal per mediatype
Populaire kranten	<i>Algemeen Dagblad</i>	629	
	<i>De Telegraaf</i>	1715	2344
Kwaliteitskranten	<i>de Volkskrant</i>	2390	
	<i>NRC Handelsblad</i>	2686	7052
	<i>Trouw</i>	1976	
Totaal			9396

De kwalitatieve, thematische analyse werd uitgevoerd op basis van drie random samples per mediatype (kwaliteit/populair) uit de complete dataset. In het kader van haalbaarheid is gekozen voor artikelen van 250 tot 1300 woorden. De drie samples werden gegenereerd in AmCAT per cluster van 4,5 jaar, waarbij er 15 artikelen per periode werden geanalyseerd (2008-2012, 2012-2016, 2017-2021). In totaal werden er dus 90 artikelen gecodeerd; 45 artikelen per mediatype. Op deze manier is gezorgd voor een enigszins gelijke spreiding van geanalyseerde artikelen over de volledige tijdsperiode.

Verwerking en analyse

Allereerst werd de kwantitatieve analyse uitgevoerd op basis van de complete dataset. Aan de hand van statistische gegevens over de mate van aandacht voor 'de elite', piekmomenten in de tijd en eventuele trends worden bevindingen gedeeld. De opvallendste bevindingen worden geïllustreerd door grafieken en tabellen. Eventuele verschillen in mate van aandacht tussen kwaliteitsmedia en populaire media werden gemeten en de significantie daarvan wordt besproken. Dit werd bepaald door de relatieve aandacht ten opzichte van het totale nieuws te vergelijken. Ook werd onderzocht of 'de elite' in kwaliteitsmedia en populaire media op dezelfde momenten nieuwswaardig is.

Voor de kwalitatieve analyse werden 45 artikelen uit kwaliteitsmedia en 45 artikelen uit populaire media geanalyseerd. Deze artikelen werden handmatig gecodeerd, volgens het stappenplan van Braun en Clarke (2006). Dit is een recursief proces, waarbij soms wordt teruggегrepen op een eerdere fase. De stappen zijn als volgt: (1) het verkennen van de data; (2) het opstellen van initiële codes; (3) het onderscheiden van thema's; (4) het kritisch doornemen en eventueel herzien van thema's; (5) het definiëren en benoemen van thema's en (6) rapporteren.

In de eerste fase zijn de sensitizing concepts vanuit de discoursstheorie gebruikt. Tijdens het verkennen van de data is onderzocht of chain of equivalence, chain of difference en/of antagonisme(s) onderscheiden konden worden (Carpentier & De Cleen, 2007). Synoniemen voor de genoemde elite, typering en kenmerken van deze elite en groepen die op een lijn werden gezet met de elite telden als chain of equivalence. Typering en kenmerken van groepen die als niet-behorend tot de elite werden beschreven, telden als chain of difference. Van een antagonisme was sprake als er een groep lijnrecht tegenover de elite werd gepositioneerd in het artikel.

In de tweede fase (stap 2 tot en met 4) werden verschillende manieren van coderen toegepast die sterk overeenkomen met het proces beschreven door Boeije (2002), waarbij open coderen, axiaal coderen en het onderscheiden van thema's op elkaar volgen. Bij het open coderen wordt puur op artikelniveau gecodeerd, waarbij zo goed mogelijk passende labels aan de tekst worden gegeven. Bij het axiaal coderen worden verschillende artikelen en hun codes vergeleken: indicatoren en kenmerken van concepten worden gezocht en er wordt gekeken welke codes vaak samen voorkomen (Boeije, 2002). Berichtgeving met dezelfde uitgangspunten over elite en met verschillende uitgangspunten over elite werden met elkaar vergeleken om een zo volledig mogelijk beeld te krijgen en op basis daarvan zijn categorieën of thema's geformuleerd. Wat telt als een thema is gebaseerd op prominentie in de data en dient in diverse individuele artikelen naar voren te komen (Braun & Clarke, 2006).

De laatste fase (stap 5 en 6) valt samen met de volgende hoofdstukken, waarin de thema's die in de data zijn gevonden benoemd en besproken worden (resultaten) en worden geïnterpreteerd in het licht van de literatuur (conclusie en discussie). Eventuele verschillen tussen populaire en kwaliteitsmedia komen hierbij ook aan bod. De resultaten die deze onderzoeksopzet heeft opgeleverd beslaan het volgende hoofdstuk.

4. Resultaten

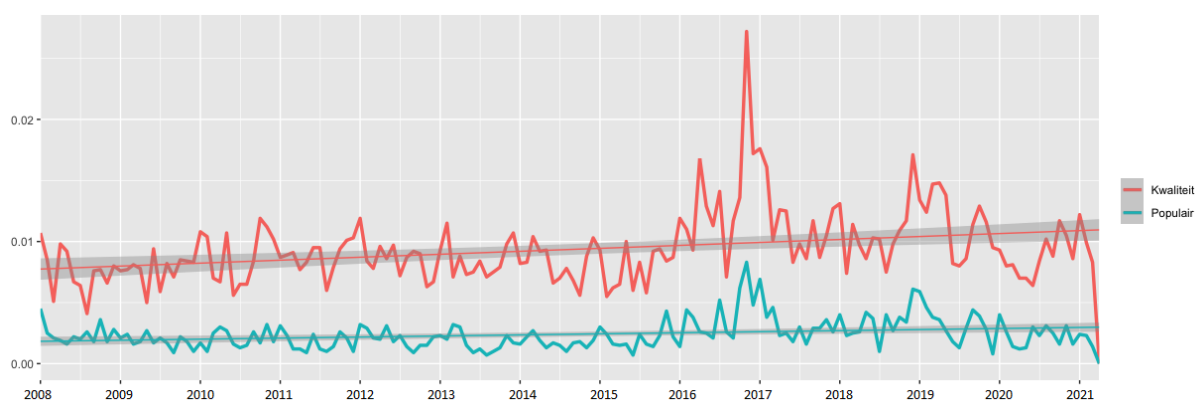
In dit hoofdstuk worden allereerst middels de kwantitatieve onderzoeksresultaten de vragen omtrent hoeveelheid en momenten van aandacht beantwoord (deelvraag 1 en 2). Vervolgens werpt de kwalitatieve inhoudsanalyse licht op de invulling van het begrip 'elite', welke functie de betreffende elite in de tekst vervult en patronen in het discours eromheen. De relatie tussen resultaten en theorie wordt sporadisch aangestipt, deze wordt in de Conclusie en discussie meer uitgebreid besproken.

Resultaten kwantitatieve analyse

Hoeveelheid aandacht

Het gebruik van het begrip 'elite' in Nederlandse kranten neemt toe. Eerder onderzoek wees al uit dat dit in absolute zin het geval was in de periode 1995 tot 2013 (Vrooman et al., 2014), dit geldt echter ook in relatieve zin. Over de periode van 2008 naar begin 2021 zijn niet alleen een paar flinke aandachtspieken te zien, maar ook gemiddeld genomen neemt de aandacht toe, deze trend is bij kwaliteitskranten iets sterker.

Het verschil tussen kwaliteitsmedia en populaire media is goed zichtbaar in grafiek 4.1: de kwaliteitskranten besteden structureel meer aandacht aan elite(s) dan populaire media. In de geanalyseerde tijdsperiode komt in gemiddeld 0,9 procent van de artikelen van kwaliteitskranten de elite aan bod, tegenover 0,2 procent van de artikelen in populaire kranten. Een t-test bevestigt dat het verschil in aandacht tussen kwaliteitskranten ($M=0,009$) en populaire kranten ($M=0,002$) significant is: $t(213,83) = 27,331$, $p = < 0,001$. De trendlijnen illustreren dat er in kwaliteitsmedia een lichte stijging over tijd plaatsvindt, bij populaire media is deze stijging minimaal.

Grafiek 4.1 Relatieve aandacht voor 'elite' per mediatype

Om uit te sluiten dat het verschil in hoeveelheid aandacht niet te wijten is aan individuele populaire dan wel kwaliteitskranten is aanvullend hierop een ANOVA-analyse gedaan. Het verschil is zoals te verwachten statistisch significant ($F(4,729) = 255,7, p = <0,001$). De uitkomst van de Tukey post hoc-test (zie appendix C) laat zien dat het verschil tussen populaire media onderling niet significant is en tussen de individuele kwaliteitskranten en de individuele populaire kranten wel.

Van kwaliteitskranten is uit onderzoek gebleken dat zij relatief meer *hard news* publiceren dan populaire kranten (Welbers et al., 2016). Het verschil in mate van aandacht is mogelijk te verklaren doordat artikelen waarin een elite voorkomt in verhouding vaak artikelen met een politieke en/of economische thematiek zijn. De kwalitatieve analyse kan hier mogelijk meer licht op werpen.

Momenten van aandacht

In de grafiek zijn duidelijk enkele pieken in media-aandacht te zien. De twee grootste uitschieters vinden plaats eind 2016 en eind 2018, zowel in kwaliteitsmedia als in populaire media. In november 2016 is dit voornamelijk te wijten aan de Amerikaanse verkiezingen, waarbij Trump aan de macht komt. In *De Telegraaf* brieft een lezer: 'De elite die vindt dat zij het altijd voor het volk moet beslissen, komt nu van een koude kermis thuis.' (Van Reenen, 2016). In *de Volkskrant* schrijft een columnist: 'Het is gek dat de elite in Nederland (...) mag blijven uitleggen wat de elite zelf niet ziet.' (De Waard, 2016). In december 2018 wordt er gepubliceerd over de *midterms* in de VS en is er veel onrust in Frankrijk in verband met de protestbeweging bekend als de gele hesjes. In *De Telegraaf* wordt over de 'gewone man' in Frankrijk geschreven: 'Zijn zorgen doen er niet toe voor de politieke elite.' (Van Vliet, 2018). Ook in *NRC Handelsblad* wordt het Franse wantrouwen 'tegen de elite' benadrukt (Vermaas, 2018).

Wanneer de aandacht voor elite(s) meer dan gemiddeld is, is dit voornamelijk verbonden aan politieke gebeurtenissen en pikken beide mediatypen dit op. Om te onderzoeken of kwaliteitskranten en populaire kranten over het geheel genomen op dezelfde momenten aandacht besteden aan elite(s), is een correlatietest uitgevoerd. De correlatie tussen beide mediatypen is significant: $r(158) = 0,65, p = <0,001$. Dit betekent dat – hoewel in verschillende mate – populaire en kwaliteitsmedia op dezelfde momenten meer of minder aandacht besteden aan elite(s) in hun berichtgeving. De tweede deelvraag, of er een verschil is in de momenten waarop die aandacht plaatsvindt, wordt hiermee negatief beantwoord.

Dat berichten over elite(s) op dezelfde momenten nieuwswaardig zijn voor beide mediatypen is opvallend. Er wordt verondersteld dat verschillende krantensoorten (populair versus kwaliteit) beiden op verschillende wijze en voor een eigen publiek de nieuwswaardigheid bepalen

(Boukes & Vliegenthart, 2020). Wellicht worden in de twee mediatypen verschillende nieuwsfactoren benadrukt, maar wordt globaal wel aan dezelfde gebeurtenissen aandacht besteed. Hierbij dient ook opgemerkt te worden dat de aanwezigheid van elite(s) op zichzelf al geldt als een factor die de nieuwswaardigheid van een bericht vergroot.

Resultaten kwalitatieve analyse

De kwalitatieve inhoudsanalyse richt zich op de manier waarop aan het begrip ‘elite’ betekenis gegeven wordt door de twee geanalyseerde mediatypen. Er is voor gekozen om deze analyse te illustreren en ondersteunen met aantallen. Enerzijds om het gemakkelijker te maken om patronen te herkennen, anderzijds om constatering en interpretaties te onderbouwen en te laten zien dat er geen sprake is van *cherry picking* (Maxwell, 2010).

Welke elite?

De analyse start met de vraag of het duidelijk is over welke elite het gaat en wie hieronder vallen (deelvraag 3a). Zowel in kwaliteitsmedia als populaire media is het in de meeste gevallen op te maken uit de context of er wordt geschreven over een economische, politieke, intellectuele, culturele of historische elite. Toch is het in beide mediatypen tot bijna een derde van de artikelen onduidelijk welke groep er precies wordt aangeduid met het begrip ‘elite’, dit wordt geïllustreerd door Tabel 4.1.

Tabel 4.1 De soorten elite die gerepresenteerd worden in krantenartikelen

Soort elite*	Populair (n=45)	Kwaliteit (n=45)
<i>Economisch</i>	10	11
<i>Politiek</i>	23	11
<i>Intellectueel</i>	1	9
<i>Cultureel</i>	0	7
<i>Historisch</i>	4	5
<i>Adel</i>	2	2
<i>Breed/ongedefinieerd</i>	14	13

*NB: Soorten kunnen gelijktijdig voorkomen

In populaire kranten gaat het wanneer het over de elite gaat in ruim de helft van de gevallen over een politieke elite. Deze elite, die zowel een buitenlandse politieke elite kan zijn als de Nederlandse bestuurlijke elite, steekt met kop en schouders boven de andere soorten elite uit. Het verwijzen naar deze elite gebeurt in de meeste gevallen door het gebruik van bijvoeglijk

naamwoorden als 'politiek', 'bestuurlijk' of door een term als 'het establishment' (kwa27). Soms wordt het niet expliciet genoemd, maar is het wel op te maken uit de context. Een voorbeeld hiervan is een citaat uit een populaire column:

Uit angst om in hun [Le Pen, Wilders, HS] kamp te worden ondergebracht, bleef de elite de andere kant op kijken, met alle gevolgen van dien. Dit gebeurt nog, gezien veel reacties, waaronder uiteraard die van Alexander Pechtold, de man met de dikste blinddoek. (pop20)

Eerder in het betreffende artikel wordt de PvdA verwijten gemaakt en Pechtold wordt aangehaald, waardoor de lezer kan concluderen dat met 'de elite' naar de politieke elite wordt verwezen. De manier waarop naar deze soort elite wordt verwezen in kwaliteitsmedia is vergelijkbaar.

De economische elite wordt beschreven met woorden als 'rijk' (pop7; pop28) of als 'de bovenlaag van de samenleving' met grote koopkracht (pop11). Dit komt overeen met referenties die in kwaliteitsmedia worden gemaakt. Over Rusland wordt bijvoorbeeld opgemerkt dat het een land is 'dat een elite heeft die het verdiende geld graag buiten de deur wegzet' (kwa9). Soms overlappen soorten van elite elkaar, bijvoorbeeld politiek en economisch, een voorbeeld hiervan is wanneer de politieke situatie in Thailand wordt beschreven: 'Volgens critici (...) heeft een bestuurlijke, schatrijke elite deze maatregel alleen ingevoerd om zichzelf in het zadel te houden.' (kwa21).

Het verschil met kwaliteitskranten is vrij groot als het gaat over de verschillende soorten elites die de revue passeren. De intellectuele en culturele elite komen in populaire media nagenoeg niet aan bod, terwijl deze in kwaliteitsmedia regelmatig terugkeren. In een artikel over de politieke situatie in Saoedi-Arabië wordt de 'gematigde elite' beschreven als liberaal en hervormingsgezind (kwa5). Een advocaat en een hoogleraar worden opgevoerd als vertegenwoordigers van deze elite, waardoor geconcludeerd kan worden dat het om een intellectuele elite gaat. In een ander artikel treffen we de volgende typering:

Mehdi maakt deel uit van een groep van honderden journalisten, academici en activisten die de afgelopen maanden zijn vertrokken of zich klaarmaken voor vertrek. Deze leden van de culturele elite, die tegenwicht biedt tegen de regering, hebben vaak contacten en mogelijkheden (...). (kwa2)

De hierboven beschreven elite telt als culturele en intellectuele elite. Exemplarische personen die later in het artikel aangehaald worden (Nobelprijswinnaar, journalist, analist, kunstenaar) ondersteunen deze classificatie. In een ander artikel wordt een filosoof tot de elite gerekend

(kwa17). Weer een ander artikel rept van een “nieuwe elite van hoogopgeleiden” met een bevoorrechte positie (kwa28). Deze elite is niet dezelfde elite als de politieke, maar staat hier vaak tegenover. Zo ook de culturele en economische elite die wordt beschreven in *de Volkskrant*:

De overheid trekt zich verder terug als voornaamste subsidiegever van cultuur.

Kunstinstellingen moeten op zoek naar mecenasen en sponsors. (...)

Er is een groot reservoir aan potentiële mecenasen (...) personen uit de Nederlandse en Europese culturele en economische elite (...). (kwa6)

In beide mediatypen wordt de term elite geregeld op zo’n manier gebruikt dat het moeilijk te bepalen is wie ermee bedoeld wordt, en ook de context biedt niet genoeg houvast om te bepalen welke groep hiermee aangeduid wordt. Dit kan uiteraard te wijten zijn aan het citeren van een individu dat het heeft over ‘de elite’. Dit gebeurt bijvoorbeeld wanneer een ingezonden brief wordt geciteerd met daarin de zin: ‘De elite heeft ons weer eens genaaid.’ (kwa35).³ Maar ook journalisten laten het geregeld na om specifiek te zijn. Dan wordt er bijvoorbeeld gesproken van ‘de elite in Istanbul of mensen van het boerenland (...)’ (kwa39) of er wordt geschreven: ‘Het zijn “gewone Fransen” tegen de elite.’ (pop31). Het wordt in deze context wel duidelijk wat de elite *niet* is – niet van het boerenland, niet gewoon – maar wat ze *wel* is blijft in het midden.

Daarnaast wordt het soms gebruikt als containerbegrip. In deze gevallen wordt het begrip zo opgerekt, dat het ook telt als de categorie ‘breed’. Een voorbeeld hiervan is een Pegida-betoger die roept: ‘Pak de hooivorken tegen de elite in de parlementen, de rechtbanken, de kerken en de mediabedrijven’ (pop25). Deze situatie illustreert wat Jagers en Walgrave (2006) hebben opgemerkt: hoe breder de opvatting van elite, des te radicaler het anti-elitisme.

Identificatie met elite

In het verlengde van de vraag om welke elite het gaat ligt deelvraag 3b: ‘Komt het voor dat personen zich identificeren met een elite en, zo ja, welke elite betreft dit?’. In de geanalyseerde artikelen komt dit slechts een keer voor, en dan nog op een zeer indirecte manier. Het gebeurt in de column ‘Revolte’, waarin de auteur stelt: ‘Toch juich ik nog niet mee over de opstanden in de Arabische wereld.’ (pop3). Enkele alinea’s verder schrijft hij: ‘Een groot deel van de westerse intellectuele elite stond in 1979 (...) ook zo te juichen.’ Door zijn formulering stelt hij zich subtiel op

³ Voor het citeren uit (en refereren aan) individuele artikelen wordt gebruik gemaakt van de afkorting ‘pop’ voor een artikel uit een populaire krant en ‘kwa’ voor een artikel uit een kwaliteitskrant. Het bijgaande getal verwijst naar de nummering van de artikelen zoals opgenomen in Appendix D. Zo verwijst ‘kwa35’ naar artikel 35 van de geanalyseerde artikelen uit kwaliteitskranten.

een lijn met de intellectuele elite, tegelijk gebruikt hij het voorbeeld om te laten zien dat zij het mis hadden. Je zou kunnen zeggen dat hij zich impliciet met de intellectuele elite identificeert.

Daarnaast gebeurt het dat journalisten een geïnterviewde als deel van de (toekomstige) elite aanspreken, hier wordt dan door de geïnterviewde niet expliciet op ingegaan. Een voorbeeld hiervan is te lezen in het artikel 'Natuurlijk ken ik die angst', waarin de geïnterviewde filosoof wordt aangesproken als onderdeel van de elite:

U behoort tot een groep filosofen die wil vasthouden aan morele waarden. Daar tegenover staat het volk, dat dit niet wil, omdat het zich bedreigd voelt. Die kritiek klonk ook: het manifest toont slechts de kloof tussen de elite en het volk.

"Iedereen spreekt over het volk. Maar niemand weet wie het volk is. (...) Is er een kloof tussen de elite en het volk?" (kwa17)

Door de wedervraag gaat de filosoof niet in op de suggestie van de interviewer dat hij als filosoof onderdeel is van de elite en dus tegenover het volk staat. Ook het artikel 'Ik wil burgemeester van Groningen worden' bevat geen direct antwoord als vanuit de journalist de connectie met elite gelegd wordt:

Zien zij zichzelf als de toekomstige elite van Nederland? Annelie Boeren: "Ik ben daar niet zo mee bezig. Ik weet wel dat ik in vergelijking met medestudenten in Bosnië (...) geprivilegieerd ben." (pop37)

Vragen omtrent het elite-zijn van personen lijken ontwijkend beantwoord te worden. Op basis van de onderzochte data kan gesteld worden dat zowel in populaire als kwaliteitsmedia individuen zich zelden expliciet met de elite identificeren. Dit komt overeen met de waarneming in de literatuur dat de elite altijd 'de ander' lijkt te zijn (Thurlow & Jaworski, 2017).

Functie van elite in berichtgeving

Ter beantwoording van de vierde deelvraag, naar de functie van de elite in krantenartikelen, is onderzocht op welke manier elite geframed wordt. Hierbij worden de functies oorzaak, probleem, oplossing, underdog of illustratie onderscheiden. Hoe vaak de verschillende categorieën voorkomen wordt weergegeven in Tabel 4.2; de context van de artikelen is echter nodig om inzicht te krijgen in de rol die de diverse elites wordt toebedeeld.

Tabel 4.2 De functie van elite in krantenartikelen (framing)

Functie elite	Populair (n=45)	Kwaliteit (n=45)
<i>Oorzaak probleem</i>	5	6
<i>Probleem</i>	3	4
<i>Oplossing</i>	0	4
<i>Underdog</i>	1	2
<i>Illustratie (voorbeeld, bijzaak, contrast)</i>	36	29

In populaire kranten wordt de heersende (politieke) elite regelmatig als probleem of als oorzaak van een probleem neergezet. Deze elite kan een heersende macht in het buitenland betreffen of in Nederland. De 'speciale eliteklasse die politiek heet' wordt bijvoorbeeld als volgt neergezet:

Daar is de puinhoop gecreëerd die de euro heet, op basis van veronderstellingen, wensen en dromen waarvan de politieke klasse bezeten is (...).

(...) tegen de tijd dat het schip zinkt, zitten zij alweer hoog en droog bij een of andere posities bij internationale organisaties (...). Onze politieke klasse, arrogant van nature, maakt van deze crisis gebruik om nog meer macht naar zich toe te halen zonder ons daarvoor om een volmacht te vragen. Meer macht is de oplossing liegen ze ons voor. (pop12)

In bovenstaand voorbeeld is de elite duidelijk de oorzaak van een probleem, waar later in het artikel zelfs aan wordt gerefereerd als gif dat de burger moet drinken. Een artikel waarin de elite zelf het probleem vormt is wanneer de Amerikaanse politiek besproken wordt:

Zij zien in hem [Gingrich, HS] de man die hen kan bevrijden van het juk van Washington, een man die net zo anti-elite is als zichzelf. (...) de felle vechtjas die zich vastbijt in het been van de elite en niet snel loslaat. (pop9)

De elite van Washington drukt zwaar op de mensen en door de laatste metafoor lijkt de elite een slechterik die door een hond te pakken wordt genomen. Slechts eenmaal wordt een economische elite problematisch neergezet, deze is in dat geval echter ook nauw verbonden aan de heersende macht (in Guatemala):

Door velen wordt hij als even corrupt gezien als zijn voorgangers en als onderdeel van een vermolmd systeem. In het land behartigt een elite van vijf families die belangen van de

rijken. Drugshandelaars kunnen (...) ongestoord te werk gaan. (pop1)

Vergelijkbare voorbeelden, waarin de heersende macht een probleem vormt, zijn ook bij kwaliteitsmedia te onderscheiden. Een probleem is bijvoorbeeld de bestuurlijke elite, waarvan een columnist zegt: 'Nu weten we dat diezelfde politici de grote wereld intussen gewoon ongehinderd op de Nederlandse samenleving laten inbeuken.' (kwa32). Een groot verschil met populaire media is echter dat het in kwaliteitskranten niet slechts de zittende politieke macht is die wordt geïdentificeerd. Ook de economische elite komt aan bod als veroorzaker van problemen, bijvoorbeeld in de volgende twee voorbeelden:

Die mensen spreken namens een kleine blanke elite. Ze hebben geen idee hoe arm de zwarte meerderheid in Karoo is. Natuurlijk hebben ook wij zorgen over het milieu, maar we willen vooral een baan en een inkomen. (kwa1)

Dat is een machtige industrie, met zeer invloedrijke mensen en veel geld. De trofeejacht is de hobby van de elite. (kwa41)

In kwaliteitsmedia zijn ook andere elites aanwezig die met problemen in verband worden gebracht, zelfs de intellectuele elite moet het een keer ontgelden (kwa28).

Opvallend is dat in kwaliteitsmedia de elite soms ook als oplossing wordt beschouwd, iets wat bij populaire media op basis van de data niet voorkomt. De elite kan iets oplossen of bijdragen aan een oplossing door middel van hun geld of invloed (kwa6; kwa7) of zelfs – een bijzonder positieve opvatting – een heel nieuw politiek leiderschap vormen. Dit gebeurt expliciet refererend aan de toekomstige elite. Een voorbeeld hiervan is een opinieartikel waarin jonge ondernemers als 'bestuurlijke elite van de toekomst' worden getypeerd, met hun daadkrachtige en oplossingsgerichte mentaliteit (kwa30). Een soortgelijk hoopvol geluid klinkt ook in het onderstaande voorbeeld:

De grande école is de kweekvijver van de Franse elite waar enkel geniale en hardwerkende studenten zijn te vinden. (...) Kortom: er is nog hoop voor de toekomst van Frankrijk als deze jongere generatie straks leidinggevende posities zal bekleden. (kwa4)

Tot slot vormt in een minimaal aantal van de artikelen de elite het slachtoffer dan wel de underdog, in kwaliteitskranten net iets vaker dan in populaire media. In een artikel over een mogelijk bonusplafond voor topbankiers, is 'de elite in Londen' mogelijk slachtoffer van de

maatregel (pop26). De context van het artikel maakt echter dat er weinig medelijden wordt opgewekt met deze vermogende groep.

De elite speelt vaker een prominente rol in artikelen in kwaliteitsmedia, een constatering die overeenkomt met de kwantitatieve analyse. In veruit de meeste artikelen echter, maakt de elite niet zozeer deel uit van het centrale onderwerp, maar komt ze als bijzaak of illustratie voorbij. Dit is zowel in populaire kranten als kwaliteitskranten het geval. Dat de elite niet de kern vormt van het grootste deel van de artikelen, wil echter niet zeggen dat ze geen functie heeft in die gevallen. Ook al lijkt de term elite in veel artikelen onbeduidend, toch zijn er ook in die artikelen patronen te herkennen.

Patronen in het discours rondom elite

Welke begrippen en thema's gekoppeld worden aan elite(s), is het onderwerp van de vijfde en laatste deelvraag. De patronen die zijn gevonden worden besproken aan de hand van fragmenten uit de krantenartikelen, waarbij populaire en kwaliteitsmedia worden vergeleken. De thematische analyse heeft allereerst geleid tot het thema (1) tegenpartij, dat op verschillende manieren invulling krijgt in subthema's. Andere voortdurend terugkerende associaties met elite zijn gebundeld in de thema's: (2) isolement, (3) populisme en (4) machtsstrijd.

1. *Tegenpartij*

Het opvoeren van een elite wordt in de geanalyseerde artikelen heel vaak gebruikt om contrast te creëren. Dit contrast ontstaat wanneer twee partijen tegenover elkaar worden geplaatst waarvan een wordt gelabeld als 'elite'. Soms is het elite-zijn op zichzelf het verschil, in andere gevallen uit dit zich in een bepaald kenmerk (rijkdom, huidskleur, opleidingsniveau). Er wordt aan twee partijen gerefereerd, waarvan de identiteiten elkaar uitsluiten. Hier is het antagonisme vanuit de discoursstheorie te herkennen.

De meest prominent aanwezige antithese is die van elite tegenover volk, ook wel de 'gewone man'. Maar ook het contrast van rijk tegenover arm wordt vaak geschetst, met name in populaire media. In sommige artikelen komen beide tegelijk voor, waarbij de rijke politieke elite tegenover het volk wordt geplaatst (pop12). De beide tegenstellingen – rijk/arm en elite/volk – worden in dit thesisonderzoek gezien als subthema van het overkoepelende thema 'tegenpartij'.

Rijk tegenover arm(er)

In populaire komt de tegenstelling rijk tegenover arm terug in de context van verschillende elites. Armen worden bijvoorbeeld afgezet tegen economische elites: 'Zo'n 35 procent van de bevolking leeft in bittere armoede en moet van minder dan 1,25 dollar per dag zien rond te komen. (...) In het land behartigt een elite van vijf families de belangen van de rijken.' (pop1). Dit gebeurt

eveneens in een ander artikel waarin de 'lagere milieus' tegenover de rijke Londense elite staan (pop7). Ook de politieke elite in buitenland en binnenland wordt beschreven als rijk in vergelijking tot de bevolking (pop8; pop12). Een illustratie daarvan is ook het volgende fragment:

Hoewel Nigeria de grootste producent van Afrika is, profiteert alleen de politieke elite van die rijkdom. De doorsnee Nigeriaan, die een goede opleiding geniet op Westers niveau, eindigt na school of studie als werkloze met als enige optie de criminaliteit. (pop15)

Er is telkens de suggestie van veel geld voor een select gezelschap (de elite), terwijl de rest veel minder tot bijna niets heeft. Het wordt niet met zoveel woorden gezegd, maar er wordt een appel gedaan op ons gevoel van rechtvaardigheid: het is asociaal.

De elite in brede zin wordt ook geassocieerd met vermogen. De Franse elite wordt tegenover de 'gewone Fransen', de mensen met 'laagste en middeninkomens' gezet (pop31); en in een artikel over de receptie van de miljoenennota wordt geschreven: 'Een respondent pleit voor een werkelijk sociaal beleid, waarbij rekening wordt gehouden met Jan met de pet en de bonussen, banken en de elite worden aangepakt.' (pop13). Het is in beide gevallen niet duidelijk wie er precies onder deze elite vallen, maar financieel hebben ze het goed.

In het verlengde hiervan wordt elite in populaire kranten – ook als er niet per se de rijk/arm tegenstelling wordt gemaakt – vaak geassocieerd met geld. Dit is wellicht niet verrassend gezien de prominentie van de economische elite, maar het dient hier wel genoemd te worden in het kader van beeldvorming. In populaire media wordt de elite meermalen in verband gebracht met vermogen en/of een luxe levensstijl (pop16). Dit gebeurt met name bij de groep die als economische elite wordt getypeerd, met referenties aan bezit als 'dure auto's' (pop28) of door de groep gelijk te stellen aan 'diva's' (pop6) of 'vermogende dertigers' (pop11).

In kwaliteitskranten is de tegenstelling rijk/arm mondjesmaat te vinden. Het thema is minder prominent aanwezig en vooral van toepassing op berichtgeving over het buitenland (kwa1; kwa9; kwa37). Een voorbeeld van zo'n tegenstelling biedt het volgende artikel uit *NRC Handelsblad*:

(...) het land met enorme klassenverschillen wordt geteisterd door een politieke en economische crisis en wordt verscheurd door corruptieschandalen en geweld. "Zo'n bericht over het zwarte raadslid Marielle Franco gaat er makkelijk in bij veel Brazilianen uit de elite en de hogere middenklasse, het bevestigt hun diepgewortelde vooroordelen over zwarte Brazilianen en favelabewoners" (...). (kwa37)

De elite is niet alleen rijk, maar heeft ook flinke vooroordelen over zwarte en arme landgenoten. Ook in een artikel over Zuid-Afrika gaat het over de elite tegenover ‘de arme zwarte meerderheid’ (kwa1). De tegenstelling is echter in het overgrote deel van de artikelen uit kwaliteitsmedia niet aanwezig en ook de associatie van elite met geld en vermogen is minder prominent aanwezig.

Hoewel er diverse vormen van kapitaal zijn, blijkt de associatie van elite met financieel (economisch) kapitaal vooral in populaire media sterk te zijn. Ook elitair gedrag – volgens Thurlow en Jaworski (2017) gaat het bij elite-onderzoek voornamelijk over wat mensen *doen* – is in artikelen van populaire kranten vaak gekoppeld aan vermogen en niet zozeer aan andere vormen van kapitaal, zoals kennis of vaardigheden.

Elite tegenover volk

De tegenstelling elite/volk lijkt wellicht een eenduidige tegenstelling, maar is dat allerm minst. In kwaliteitsmedia zien we dat de elite die als tegenpartij wordt opgevoerd telkens een andere elite is, afhankelijk van de context. Zo is er de Russische politiek-economische elite die tegenover het volk wordt geplaatst: ‘De straat heeft alleen macht als de elite zich bedreigd voelt.’ (kwa7); de historische elite, die in een toneelstuk wordt opgevoerd: ‘Een zelfingenomen elite probeert het straatarme gepeupel ondertussen met steeds meer machtsvertoon onder de duim te houden (...).’ (kwa38); en de cultureel-economische elite die tegenover de ‘gewone man’ wordt geplaatst: ‘De jongens die de techniek en het licht doen, hardwerkende mensen, staan straks op straat. De btw-regel treft niet de elite maar juist de gewone man.’ (kwa10). Deze voorbeelden illustreren de diversiteit van elites – en dus ook van de tegenstelling elite/volk.

Hoewel het onderscheid tussen volk en elite vaak wordt geassocieerd met het populisme, spreken de auteurs zich in het volgende fragment expliciet tegen populistische retoriek uit (kwa11). De context is een pleidooi voor openheid en internationalisme, niet het nationalisme waar sprake van is:

De verklaring voor dit nationalisme zoeken we in een benauwde culturele, politieke en economische elite, die de eigen positie probeert te schragen door zich op te werpen als vertolker van de vermeende volkswil. Het Nederlandse volk is dus niet zelf bang, maar wordt bang gemaakt door een elite die in zijn culturele hegemonie wordt bedreigd, steeds minder een beroep kan doen op de geborgenheid van het *old boys network* en is verlamd door eindeloos zelfbeklag over het democratisch onvermogen van partijen en parlement. (kwa11)

In het artikel wordt de (brede) elite wel tegenover het volk gesteld, maar in de zin van een bange elite tegenover het in essentie niet bange volk. Er wordt gepleit voor ‘Nederlandse nuchterheid’ (kwa11).

Dit wil niet zeggen dat de communicatie van kwaliteitsmedia gespeend is van de ‘klassiek populistische’ variant. Deze steekt bijvoorbeeld de kop op in het volgende fragment, waarin een interviewer aan het woord is:

U behoort tot een groep filosofen die wil vasthouden aan morele waarden. Daar tegenover staat het volk, dat dit niet wil, omdat het zich bedreigd voelt. Die kritiek klonk ook: het manifest toont slechts de kloof tussen de elite en het volk. (kwa17)

De tegenstelling wordt hier opgevoerd als een gegeven. De geïnterviewde persoon stelt deze in zijn antwoord direct ter discussie door in twijfel te trekken dat er zoets als ‘het volk’ bestaat (kwa17).

Tot slot wordt in kwaliteitsmedia de laatste jaren geschreven over complottheorieën en de rol die de ‘boosaardige elite’ daarin wordt toegedicht ten opzichte van het volk (kwa42). Hier komt de tegenstelling volk/elite dus wel naar voren. In deze artikelen distantieert de krant zich echter van deze theorieën met termen als ‘vergezocht’ of ‘onwaarschijnlijk’ (kwa42; kwa45). De hoofdredactie van *Trouw* vindt het nodig om aandacht voor dit soort onderwerpen te rechtvaardigen: ‘Omdat ik als journalist intrinsiek nieuwsgierig ben naar de ideeën van anderen, ook al zijn ze abject, radicaal en ver van mijn bed.’ (kwa44). Ook in deze formulering is sprake van distantiëring.

In populaire media is de tegenstelling wanneer die voorkomt eenduidiger en vooral die van de politieke elite tegenover het volk. Dit kan tot uiting komen in een terloopse opmerking: ‘Er lijkt vooral een breed draagvlak voor de maatregelen bij de politieke elite, niet bij de man in de straat.’ (pop22); of wanneer een PVV-fractievoorzitter wordt geciteerd:

Die mensen worden dubbel gedupeerd en hebben geen voordeel van de “groene revolutie” van een kleine, invloedrijke elite. Gewone Groningers blijven zitten met een zwaar beschadigd, onverkoopbaar huis. (pop19)

Daarnaast worden politieke situaties in het buitenland aangehaald waarbij de bevolking en (politieke of niet nader gedefinieerde) elite tegenover elkaar staan (pop31; pop36).

De tegenstelling komt ook aan bod wanneer politici als Baudet of Trump de revue passeren (pop33; pop44). Zo ook in het volgende artikel, een interview met econoom Larry Summers:

[Summers:] “Ondernemers, bestuurders en politici vinden dat ze al jaren oog hebben voor de noden van de ‘gewone man’; de afwijzing van de kiezer van de elite wordt als onterecht

ervaren. (...)”

Waar komt de afkeer tegen de gevestigde orde volgens u vandaan?

“Trump is in het zadel gehesen door de Amerikaanse middenklasse die buiten de steden woont. Zij hebben het gevoel dat de gevestigde politiek met iedereen bezig was, behalve met hen. De politici bekommerden zich om de rest van de wereld, en binnen Amerika om de armen en de mensen zonder werk. Naar hen, de middenklasse keek niemand om. Tegelijkertijd kreeg de elite alle ruimte om heel goed voor zichzelf te zorgen.” (pop44)

Beschreven wordt hoe de middenklasse, de ‘gewone man’, zich in de steek gelaten voelt door de elite, een sentiment dat populistische politici voortdurend benadrukken. Dit beeld van elite (en volk) klopt, wordt niet onderkend in het artikel. Het enige wat geconcludeerd kan worden is dat het onderwerp aandacht krijgt.

Tot slot is een van de opinieartikelen een schoolvoorbeeld van populistisch discours:

Het is de politieke klasse die ons, nota bene tegen onze zin in, het bizarre avontuur dat de EU en de euro heet, hebben opgedrongen. (...) Dat papje wordt vergif – en wij, u en ik, mogen dat gifje slikken. (...) Het gaat om het volk, en het gaat erom de problemen zo precies en onomwonden mogelijk aan te wijzen. Daar zult u een politicus niet snel op kunnen betrappen. (pop12)

De auteur van dit artikel is overtuigd van de elite als tegenpartij met het volk als slachtoffer. Op basis van één publicatie kan geen conclusie getrokken worden over populaire media, maar over de manier waarop de tegenstelling volk/elite in populaire media gerepresenteerd wordt wel. De twee groepen vormen een meer eenduidige tegenstelling van politieke elite tegenover volk dan in kwaliteitsmedia en de populistische opvatting van die tegenstelling krijgt podium.

[Overige tegenstellingen](#)

Behalve rijk/arm en elite/volk kunnen meer tegenstellingen worden onderscheiden. De verschillende tegenstellingen en hoe vaak deze voorkwamen wordt weergegeven in Tabel 4.3. Opvallend is dat in kwaliteitsmedia de elite in diverse gevallen juist tegenover de heersende macht wordt gepositioneerd. De elite waar het dan om gaat is vaak een culturele en/of intellectuele elite. Dit gebeurt bijvoorbeeld in buitenlandse context in artikelen over Iran, Turkije en Saoedi-Arabië (kwa2; kwa3; kwa5), waarbij gerefereerd wordt aan de ‘culturele elite’ als tegenwicht van de zittende macht (kwa2) of de ‘gematigde elite’ tegenover de conservatieve, radicaal-islamitische heersende macht (kwa5). Maar ook in de Nederlandse context wordt de ‘culturele en economische

elite' tegenover de overheid gesteld, zoals het eerder aangehaalde artikel over particulieren die de als mecenas kunnen optreden in de kunstsector terwijl de overheid bezuinigt op cultuur (kwa6). Een ander voorbeeld is een artikel waarin benadrukt wordt dat het de taak van de overheid is om werk te maken van CO2-wetgeving. Hiervan wordt opgemerkt: 'Het mag niet beperkt blijven tot een intellectuele elite.' (kwa19).

Tabel 4.3 De diverse tegenstellingen waarin de elite als tegenpartij wordt gepositioneerd

Elite versus ...	Populair (n=45)	Kwaliteit (n=45)
<i>Rijk/arm</i>	9	3
<i>Elite/volk</i>	7	12
<i>Elite/heersende macht</i>	0	5
<i>Oud(e macht)/nieuw(e macht)</i>	1	1
<i>Hoogopgeleid/laagopgeleid</i>	1	2
<i>Stad/platteland</i>	0	1
<i>Blank/zwart</i>	1	1
<i>Gesloten/open</i>	0	1

Wat opvalt is dat in de laatste jaren de elite in kwaliteitsmedia niet meer tegenover de heersende macht wordt neergezet: de artikelen waarin dit voorkomt dateren allemaal van voor 2016. Wellicht duidt op een soort verschuiving in betekenis die aan het begrip elite wordt gegeven, in lijn met wat Laclau en Mouffe (1985) stellen: dat betekenis voortdurend in communicatie onderhandeld en geconstrueerd wordt. In populaire media werd het contrast van elite versus de heersende macht geen enkele keer gebruikt, mogelijk hangt dit samen met het nagenoeg ontbreken van de culturele en/of intellectuele invulling van het begrip elite.

Andere contrasten die voorkomen, in mindere mate dan rijk/arm en volk/elite, betreffen de tegenstellingen hoogopgeleid tegenover laagopgeleid (sinds de laatste jaren); stad versus platteland; blank versus zwart en gesloten versus open. Hoogopgeleid, stad, blank en gesloten vertegenwoordigen in deze tegenstellingen de elite.

2. *Isolement*

Het tweede thema dat voortdurend terugkomt is dat van de elite als geïsoleerde en op zichzelf gerichte groep. Zowel in populaire media als kwaliteitsmedia wordt elites een mate van geslotenheid toegedicht. Het zijn hechte netwerken, gericht op eigenbelang en vervreemd van de groep waar ze tegenover worden gepositioneerd. Deze afstand wordt soms concreet omschreven, maar vaak gecreëerd door woordkeuze en bijbehorende associaties.

In populaire media is dit patroon te herkennen bij politieke en politiek-economische elites over de gehele linie. Aan de witte elite in Washington wordt gerefereerd als ‘kringetje van ingewijden’ (pop5) en aan de politiek in de VS als ‘de klik in de hoofdstad’ (pop44). In Engeland ‘blijven de echte topuniversiteiten als Cambridge en Oxford ondoordringbare bastions van de rijke Londense elite’ (pop7). Buitenlandse politiek-economische elites behartigen hun eigen belangen en het eigen netwerk wordt voorgetrokken (pop1; pop35). In een enkel artikel wordt dit isolement heel subtiel vormgegeven, door een burgemeester die passief ‘resideert in het statige raadhuis’ in contrast met de burgers die oud papier wegbrengen of werken als poetsvrouw (pop25). Ook in de Nederlandse context is er sprake van een ‘vervreemde elite’ (pop40) en in de Groningse politiek een ‘ons-kent-ons-wereld’ (pop19). Een villawijk voor ‘de elite’ kenmerkt zich zelfs door letterlijk isolement in de vorm van beveiliging en toegangspoort (pop11).

In kwaliteitsmedia is, hoewel in mindere mate, hetzelfde verschijnsel te zien. De blanke elite in Zuid-Afrika heeft geen idee van hoe slecht de zwarte bevolking het heeft (kwa1), de Nederlandse elite verlangt naar ‘de geborgenheid van het old boys network’ (kwa11) en ook de culturele elite sluit zich op in ‘het eigen kringetje’ (kwa26). Ook de intellectuele elite loopt het risico vooral op zichzelf gericht te zijn:

Michael Young voorzag al in 1958 dat de nieuwe elite van hoogopgeleiden haar bevoorrechte positie als welverdiend zou beschouwen en weinig mededogen zou hebben met het lot van de achterblijvers. Dat er nu zo veel weerstand is tegen nivellerende maatregelen, lijkt zijn profetie te bevestigen. (kwa28)

Hoewel het thema van isolement bij populaire kranten sterker naar voren komt, is het ook aanwezig in kwaliteitsmedia en het beperkt zich niet tot een bepaalde elite. Hoewel verondersteld wordt dat de elite van vandaag democratischer en bereikbaarder is dan vroegere elites (De Beer & Van Zijl, 2016; Khan, 2012), is dit niet het beeld dat de media schetst.

3. Populisme

Tot slot zijn ook het populisme en populistische politici voortdurend aanwezig in de context van elite (of vice versa). Dat deze zaken worden genoemd zegt nog niets over de manier waarop, maar wel dat ze nieuwswaardig zijn. In negen van de krantenartikelen uit kwaliteitsmedia komen expliciet referenties aan Baudet, Trump, Wilders en/of het populisme voor; in populaire kranten is dat maar liefst in 17 artikelen het geval. Het thema populisme is in populaire media verweven met het eerdere thema volk/elite. Het is echter onterecht om deze twee thema’s gelijk te stellen: het zijn twee afzonderlijke patronen, waarbij een deel van de artikelen overlapt.

In kwaliteitsmedia kan het gebeuren op een manier die het populisme ondermijnt, zoals in het volgende opinieartikel:

Wat in Italië gebeurt, en in andere landen die “namens het volk” en “tegen de elite” worden gerund, is exact het omgekeerde. Men schreeuwt de keel hees over dalende migratiecijfers, een advertentie van de premier, of iemand die niet is uitgenodigd voor een talkshow. Cruciale issues blijven vrijwel onbesproken. Je zou bijna denken: geef mij die vreselijke oude elite maar. (kwa33)

In een ander artikel gebeurt het op een manier die zowel elite als populist wegzet als onbetrouwbaar: ‘De elite liegt over vandaag, de populist over vroeger.’ (kwa27). Ook de eerder aangehaalde samenzweringstheorieën waar de kranten zich subtiel van distantiëren vallen hieronder (kwa42; kwa45).

In populaire media komt het populisme vaker aan bod. De associatie van elite met de populistische invulling daarvan is dientengevolge sterker in deze kranten, in lijn met de eerder beschreven representatie van de tegenstelling volk/elite. Bij hoge uitzondering heeft een artikel zelf een uitgesproken populistische inslag en wordt de elite weggezet als arrogant en machtsbelust (pop12). Het thema wordt echter vooral ondersteund door artikelen waarin rechts-populistische politieke figuren worden besproken.

Voorbeelden te over: er wordt een profiel van Baudet geschetst, waarin de discrepantie benoemd wordt dat hij tegen de elite is, ‘maar zelf elitair’ (pop43). In een ander artikel wordt zijn gedachtegoed met reserves toegelicht: ‘Er is een “elite” en die is de vijand van het volk. Ook de wetenschap en journalistiek zouden onderdeel zijn van dat “klikje”.’ (pop33). De aanhalingstekens en wijze van formuleren – ‘zouden’ – maken de lezer alert op het feit dat dit Baudets gedachtegoed is en niet dat van de krant. Daarnaast wordt over de Amerikaanse politiek gepubliceerd, waarbij Trump en zijn anti-elitisme hand in hand gaan (pop9; pop44; pop45) en ook artikelen over de Nederlandse politiek en de PVV versterken dit thematische patroon (pop4; pop23; pop29).

4. *Machtsstrijd*

Wat misschien nog de grootste gemene deler is binnen de artikelen, zowel in populaire media als kwaliteitsmedia, is dat er sprake is van een machtsstrijd. Dit is vaak een politieke machtsstrijd in binnen- of buitenland, waarbij het gaat om een strijd om bestuurlijke macht van de elite tegenover de oppositie (o.a. pop15, pop29, pop36; kwa29, kwa33). Of – in kwaliteitsmedia – van de heersende macht tegenover de elite als oppositie (o.a. kwa2, kwa3, kwa5). Het kan echter ook gaan om een strijd om politieke of economische invloed (rondom een specifiek thema) van elite

en de 'gewone mensen', zoals over het boren naar schaliegas van Shell (kwa1), de elite tegenover de 'doorsnee Nigeriaan' (pop15), of het wel of niet aanleggen van een nieuwe spoorlijn (kwa43).

Hoewel de strijd het sterkst naar voren komt in artikelen over politieke elites is deze strijd in kwaliteitsmedia ook te herkennen bij andere elites. Zo wordt de historische elite machtsmisbruik aangerekend (kwa12); en 'de nieuwe elite van hoogopgeleiden' wordt verweten dat ze tegenstanders zijn 'van verkleining van inkomensverschillen' (kwa28). Als intellectuele elite die geen empathie heeft voor mensen in lage maatschappelijke klassen en verzaakt zij als het ware haar politieke invloed/macht.

Macht en de vraag wie de macht heeft, wie deze zou moeten hebben en hoe deze gebruikt zou moeten worden is een centraal thema dat keer op keer terugkomt in het discours rondom elite(s). Dit uitgangspunt was in de 20ste eeuw al de kern van theorievorming rondom elite(s) en is nog steeds actueel (Bottomore, 1964; Savage & Williams, 2008b). In populaire media en kwaliteitsmedia komt deze machtsstrijd even sterk naar voren, het enige verschil is dat in kwaliteitsmedia de elite soms een positieve of hoopvolle rol krijgt toegedicht in deze machtsstrijd. Als er sprake is van twee kampen in populaire media trekt de elite in de beeldvorming aan het kortste eind.

5. Conclusie

De hoofdvraag van deze thesis, in hoeverre en op welke manier ‘elites’ gerepresenteerd worden in berichtgeving van Nederlandse kranten, wordt in dit concluderende hoofdstuk beantwoord. Dit wordt gedaan door de onderzoeksresultaten te verbinden aan de theorie en deze kritisch te bespreken. Ook wordt stilgestaan bij de mogelijke beperkingen van de onderzoeksoepzet. Voor de volledigheid is aan het einde van dit hoofdstuk een schematische (beknopte) weergave toegevoegd van de onderzoeksvragen en bijbehorende antwoorden (Tabel 5.1).

Discussie

Elites hebben in het verleden hun nieuwswaardigheid al bewezen en die neemt in Nederlandse kranten alleen maar toe (Galtung & Ruge, 1965; Harcup & O’Neill, 2017). Dit is het sterkst van toepassing op kwaliteitskranten: deze media besteden structureel meer aandacht aan elite(s) dan populaire kranten. Dit hangt waarschijnlijk samen met de oriëntatie van kwaliteitskranten: in verhouding publiceren zij meer *hard news*, over politiek en economie, dan populaire media (Boukes & Vliegenthart, 2020). Dat suggereert dat wanneer het in de krant over elite(s) gaat, dit in veel gevallen een politieke of economische context heeft. In de kwalitatieve dataset is dit inderdaad waargenomen.

De momenten waarop elite(s) aandacht krijgen in populaire of kwaliteitsmedia is niet significant verschillend. De piekmomenten van beide kranten vinden rond dezelfde perioden plaats, het lijkt erop dat de aandacht voor elite(s) rond die periode samenhangt met grote politieke en of economische gebeurtenissen, waardoor andere nieuwsfactoren de nieuwswaardigheid voor beide krantensoorten verhogen.

Aan het begrip ‘elite’ wordt door kwaliteitsmedia en populaire media op verschillende wijzen invulling en betekenis gegeven. Dit strookt met de opvatting van het begrip ‘elite’ als floating signifier uit de discoursstheorie. In populaire media wordt de term vooral gebruikt om een politieke en/of economische groep aan te duiden, in de theorie ook wel de power elite genoemd (Mills, 1956). Voor populaire media gaat op wat Vrooman et al. (2014) ook zien in de perceptie van ‘elite’ onder de Nederlandse bevolking: dat wetenschappers, schrijvers en kunstenaars steeds minder als elite worden gezien. In kwaliteitsmedia is er echter sprake van diverse soorten elites: naast de politieke en economische, wordt ook aandacht besteed aan intellectuele en culturele elites. In veel krantenartikelen, zowel in kwaliteits- als populaire media, is het niet duidelijk wie er precies bedoeld worden met ‘de elite’. Voor de media is dit iets om alert op te zijn, omdat het publiek deze informatie nodig heeft om de betreffende berichten te kunnen plaatsen en interpreteren.

Het komt zelden voor dat personen zich identificeren met de elite, maar het expliciet ontkennen van elite-status zoals beschreven door Thurlow en Jaworski (2017) is niet waargenomen. Het is eerder als een ontwijken van elite-status te typeren. Een verklaring hiervoor kan liggen in de negatieve associaties die het woord elite oproept, een gedachte waar onder andere het perceptie-onderzoek van Vrooman et al. (2014) aanleiding toe geeft. Meer onderzoek is echter nodig om dit te staven.

Wanneer een elite geframed wordt als probleem of oorzaak van een probleem, is dit in populaire media vooral de heersende politieke elite. Dit kan het establishment in Nederland betreffen of een gevestigde macht in het buitenland. In kwaliteitskranten zien we dat meer verschillende elite(s) met problemen worden geassocieerd. Dit bevestigt wat Khan (2012, p.364) opmerkt: 'In general, elites and illegitimacy (or unjustness or problems) tend to be tightly coupled.' Dit hangt wellicht ook samen met het feit dat negativiteit als een belangrijke nieuwsfactor geldt, wat slecht nieuws over de elite aantrekkelijker maakt voor kranten dan neutraal of goed nieuws (Galtung & Ruge, 1965; Harcup & O'Neill, 2017).

Verrassend is dat in kwaliteitsmedia elite(s) soms ook als oplossing worden gepresenteerd, iets wat in de geanalyseerde populaire artikelen niet voorkwam. Meer onderzoek is nodig om valide conclusies te trekken over de contexten waarin elite(s) met oplossingen geassocieerd worden, of dit zich beperkt tot specifieke elites en of dit daadwerkelijk alleen in kwaliteitsmedia voorkomt.

Een prominent thema in de berichtgeving over elites is die van de elite als tegenpartij, met name de tegenstellingen rijk/arm en elite/volk komen veelvuldig terug. Hierin is het antagonisme uit de discoursstheorie te herkennen, waarbij twee identiteiten elkaar uitsluiten. In populaire kranten is de tegenstelling rijk versus arm(er) sterk aanwezig, wat ervoor zorgt dat de elite associaties met een ongelijke verdeling – en in het verlengde daarvan onrecht – oproept. Ook als de tegenstelling met armoede niet aanwezig is, wordt de elite in populaire media geassocieerd met economisch kapitaal. In kwaliteitsmedia wordt de connectie van elite met financieel vermogen veel minder waargenomen in de dataset – de momenten waarop dit voorkomt betreft het buitenlandse elites.

Het contrast elite/volk is in populaire media vaak de politieke elite tegenover het volk, hierin is populistisch discours te herkennen zoals gedefinieerd door Aslanidis (2016). In de meeste gevallen is het niet zo dat dit als 'waarheid' wordt bericht, maar deze populistische visie op de werkelijkheid krijgt op deze manier wel een podium in populaire kranten. In kwaliteitskranten is de tegenstelling elite/volk niet eenduidig, de elite waar het over gaat is per artikel verschillend. In de gevallen dat de populistische tegenstelling wordt aangehaald, bijvoorbeeld in de context van complottheorieën, is er in veel gevallen sprake van distantiëring. Kwaliteitsmedia maken duidelijk dat zij dit niet hun visie is.

Het is te simplistisch om de tegenstelling elite/volk een-op-een als indicator van populisme te gebruiken, vooral de geanalyseerde artikelen uit de kwaliteitskranten leiden tot deze nuance. In eerder wetenschappelijk onderzoek zijn artikelen waarin de tegenstelling elite/volk voorkwam gelabeld als populistisch (Ernst et al., 2017; Hameleers & Vliegenthart, 2020). In kwaliteitsmedia is echter te zien dat ook als een artikel deze tegenstelling bevat, deze niet op een populistische manier invulling hoeft te krijgen. Het kan ook een cultureel-economische elite betreffen die gecontrasteerd wordt met het volk, of zoals hierboven beschreven een artikel waarin de tegenstelling wel wordt benoemd, maar waarin er tegelijkertijd afstand van wordt genomen. Inzicht in hoe aan deze tegenstelling invulling wordt gegeven is noodzakelijk. Het is belangrijk dat hier in toekomstig (kwantitatief) onderzoek rekening mee wordt gehouden, om overhaaste (en onjuiste) conclusies te voorkomen.

Een tweede thema is isolement, gekenmerkt door uitdrukkingen die impliceren dat de elite gesloten is en geen connectie heeft met de non-elite. Dit thema komt in populaire media het sterkst naar voren vertoont soms overlap met een van de drie verschijningsvormen van anti-elitisme zoals onderscheiden door Ernst et al. (2017). De afstand die gecreëerd wordt tussen de elite en het volk is onder andere gebaseerd op onbegrip: de elite begrijpt de 'gewone man' niet, staat ver van hem af. Door dit klaarblijkelijk zelfverkozen isolement krijgt de elite een zweem van onwil en onvermogen.

Het populisme is ook een thema dat voortdurend terugkeert. In populaire media krijgen populistische politici meer aandacht dan in kwaliteitsmedia. Dit in combinatie met de manier waarop de tegenstelling volk/elite in populaire media wordt behandeld is iets om als maatschappij en media alert op te zijn. Zoals Hameleers en Vliegenthart (2020) aangeven is de consequentie hiervan dat het populistisch gedachtegoed hierdoor meer gemeengoed wordt bij het publiek, wat mogelijk de weg baant voor het ontwikkelen van populistische attitudes.

Tot slot is ook machtsstrijd een rode lijn in het discours rondom elite. Het is een thema dat niet verbaast in de context van elites, omdat elites per definitie veel invloed – en dus macht – hebben. Wat wel opmerkelijk is, is dat de elite in de meeste gevallen de *bad guy* is in de machtsstrijd. Ook als de strijd die wordt geschetst er in wezen een is tussen twee elites, wordt de term elite voor de partij gebruikt die als problematisch naar voren komt. Een aantal wat oudere artikelen in kwaliteitsmedia vormden hierop een uitzondering. Meer onderzoek is nodig om te bepalen of hier sprake is van een verschuiving in de betekenis die aan het begrip elite wordt gegeven en of deze term in toenemende mate pejoratief wordt gebruikt.

Concluderend kan gesteld worden dat – op basis van dit thesisonderzoek – in kwaliteitsmedia meer aandacht is voor elite en diverse soorten elites worden gerepresenteerd. De beeldvorming over deze verschillende elites kan afhankelijk van de context negatief of positief

uitvallen. Het komt zeker voor dat elites worden bekritiseerd in kwaliteitsmedia, er wordt hiervoor echter nadrukkelijk geen populistische retoriek ingezet. Wanneer elites in populaire media aan bod komen zijn dit meestal politiek-economische elites, die in de berichtgeving een negatieve rol spelen. Uitgesproken populisme is zeldzaam, maar aanwezig.

Zoals eerder al benadrukt, heeft de manier waarop media nieuws brengen invloed op het begrip en de interpretatie van de actualiteit door lezers. De relevantie van dit thesisonderzoek ligt dan ook voornamelijk in inzicht in wat het publiek voorgeschoteld krijgt door Nederlandse kranten. Publiek van kwaliteitsmedia wordt geconfronteerd met diverse soorten elites, die afhankelijk van de context diverse functies innemen in de berichtgeving. De elites waar het publiek van populaire media mee worden geconfronteerd zijn voornamelijk politiek-economische elites, die in de berichtgeving een negatieve rol spelen.

Een kritische houding ten opzichte van de politiek is belangrijk voor het goed functioneren van de democratie en het controleren van de macht. Als de beeldvorming van de politieke elite echter eenzijdig negatief wordt, of zelfs vijandig, kan dit resulteren in wantrouwen. Politiek vertrouwen is een voorwaarde voor stabiliteit, draagkracht en legitimiteit van de democratie: “[it] functions as the glue that keeps the system together and as the oil that lubricates the policy machine” (Van der Meer & Zmerli, 2017, p.1). De kunst voor media en publiek ligt erin om het kind niet met het badwater weg te gooien.

Reflectie en suggesties voor vervolgonderzoek

Een centraal uitgangspunt van dit thesisonderzoek, over wie gaat het wanneer het over elite(s) gaat, vormt in zichzelf een mogelijke zwakte van de analyse. De artikelen gaan allemaal over een elite, maar deze elites vormen verschillende groepen. In het behandelen van de resultaten is hier zo zorgvuldig mogelijk mee omgegaan en zijn de diverse elites ook benoemd. Het is echter aannemelijk dat er per elite andere thema's te onderscheiden zijn als de data voor elk van deze elites uit een eigen set artikelen zou bestaan. Zowel kwantitatief als kwalitatief onderzoek zou inzicht kunnen geven in hoeverre de verschillende elites aandacht krijgen en op welke manier deze aandacht onderling verschilt.

Het feit dat er meer diverse elite(s) gerepresenteerd worden in kwaliteitskranten heeft invloed op de prominentie van bepaalde thema's. Een inhoudsanalyse van sec de aandacht voor de politieke of politiek-economische elite in beide mediatypen zou daarom een waardevol vervolgonderzoek zijn. Hetzelfde geldt voor het onderscheid binnenland/buitenland. In de huidige opzet worden deze behandeld als gelijken, maar mogelijk worden buitenlandse elites op een andere manier gerepresenteerd in de media dan Nederlandse elites.

Wat betreft dataverzameling zorgen de randvoorwaarden qua woordenaantal per artikel voor een beperkte reikwijdte. Hoewel er gepoogd is de thematische analyse te baseren op het geheel van journalistieke genres, omdat zij allen deel uitmaken van het discours waar elite in voorkomt, zijn er bepaalde genres ondervertegenwoordigd in de data. Zo zijn bijvoorbeeld ingezonden brieven korter dan 250 woorden en diepte-interviews veelal langer dan 1300 woorden. In het kader van de beeldvorming over elite(s) kunnen deze genres waardevolle inzichten bieden.

De huidige onderzoeksopzet was niet zodanig dat er op basis van de kwalitatieve analyse uitspraken gedaan kunnen worden wat betreft veranderingen over tijd. Er zijn echter wel aanwijzingen in de data die daar mogelijk op duiden. Een voorbeeld hiervan is het positioneren van de elite tegenover de heersende elite, dit is in de dataset alleen waargenomen in artikelen van kwaliteitskranten daterend van voor 2016. Nader onderzoek op basis van grotere samples per tijdsperiode zou hier licht op kunnen werpen.

Wat betreft de thematische analyse is een groot voordeel van deze methode, haar flexibiliteit, tevens een nadeel (Braun & Clarke, 2006). Hoewel de stappen voor de verwerking en analyse van de data duidelijk zijn weergegeven, bieden deze stappen nog veel ruimte voor een subjectieve invulling. Het is niet onwaarschijnlijk dat wanneer een ander deze stappen zou doorlopen andere thema's geformuleerd zouden worden. Mits de resultaten en analyse helder zijn is dit niet problematisch, maar het is wel belangrijk om te onderkennen welke rol de blik van de onderzoeker hierin speelt.

Resultaten uit dit onderzoek bieden interessante invalshoeken voor vervolgonderzoek, een daarvan is de manier waarop individuen zich met een elite identificeren – of juist niet. Een kwalitatieve analyse van interviews waarin het begrip 'elite' voorkomt zou zich goed lenen voor dergelijk onderzoek. Antwoord op de vraag hoe bepaalde sociale groepen (politici, academici, beroemdheden, CEO's) zich verhouden tot een elite-status en op wat voor manier zij daar betekenis aan geven, kan nieuwe inzichten opleveren in het discours omtrent en de perceptie van elite(s).

Een tweede suggestie voor vervolgonderzoek is het begrip 'volk' en 'de gewone man'. Door middel van een kwalitatieve inhoudsanalyse kan onderzocht worden welke groepen en personen met deze termen in verband worden gebracht. Hierbij kan bijvoorbeeld geanalyseerd worden welke personen gepositioneerd worden als 'volk', met oog voor kenmerken als gender, leeftijd en beroep. Dit zou bijvoorbeeld onderzocht kunnen worden in de communicatie van populistische partijen of in materiaal gepubliceerd door de media.

Tot slot zou ook het discours over het populisme een interessant uitgangspunt voor onderzoek kunnen vormen. Dit 'discours over populisme' kan zowel visueel als tekstueel worden opgevat: onderzoek naar de manier waarop het populisme wordt verbeeld in/door de media kan

weer andere inzichten opleveren dan onderzoek naar de manier waarop er over het populisme wordt geschreven. Stavrakakis (2017) beweert dat er veel verschillende gradaties van populisme zijn en dat het populisme dus ook vraagt om een (meer) genuanceerde benadering in onderzoek en media. In de data is waargenomen dat het discours over populisme in populaire en kwaliteitsmedia verschilt, waarbij kwaliteitsmedia daar meer afstand van nemen. Vervolgonderzoek is noodzakelijk om hier valide uitspraken over te kunnen doen of conclusies aan te kunnen verbinden.

Dit thesisonderzoek vormt een eerste stap naar meer inzicht in de manier waarop betekenis wordt gegeven aan het begrip 'elite' in kranten. Eerste stapjes zijn altijd wankel. Hopelijk vormt dit een aanzet tot meer onderzoek naar de representatie en perceptie van elite(s) in de media. Het belang hiervan verwoordden Carpentier en De Cleen (2007): '(...) media are not just seen as passively expressing or reflecting social phenomena, but as specific machineries that produce, reproduce and transform social phenomena' (p.274).

Tabel 5.1 Schematische weergave van de onderzoeksvragen en bijbehorende antwoorden

<i>In hoeverre en op welke manier worden 'elites' gerepresenteerd in berichtgeving van Nederlandse kranten?</i>	
<i>1. In hoeverre is de aandacht voor 'elite(s)' toegenomen en is er een verschil tussen populaire en kwaliteitskranten wat betreft mate van aandacht?</i>	De relatieve aandacht voor elites is in de periode van 2008-2021 toegenomen met een paar tiende procentpunten, bij kwaliteitskranten is deze stijging sterker dan bij populaire media. Kwaliteitskranten besteden structureel meer aandacht aan elites (komt voor in gemiddeld 0,9% van het totale nieuws) dan populaire kranten (komt voor in gemiddeld 0,2% van het totale nieuws).
<i>2. Is er een verschil in de momenten waarop die aandacht plaatsvindt?</i>	Er is geen significant verschil tussen populaire media en kwaliteitsmedia wat betreft de momenten van aandacht.
<i>3a. Over welke soort elite gaat het en wie wordt daartoe gerekend?</i>	In kwaliteitsmedia gaat het veelal over economische en politieke elites, daarnaast ook over intellectuele, culturele, historische elites en (minimaal) over adel. In populaire media gaat het veruit het meest over politieke elites, daarnaast over economische elites, soms over een historische elite en (minimaal) over een intellectuele elite of adel. In beide mediatypen is het in meer dan een kwart van de geanalyseerde artikelen onduidelijk over welke elite het precies gaat.
<i>3b. Komt het voor dat personen zich identificeren met een elite en, zo ja, met welke elite?</i>	Dit komt eenmaal impliciet voor in een populair krantenartikel m.b.t. de intellectuele elite. Als interviewers suggereren dat een geïnterviewde tot de elite behoort, worden deze vragen ontwijkend beantwoord.

4. *Welke functie heeft de aangehaalde elite in de berichtgeving?*

In beide mediatypen komt het voor dat een elite als oorzaak (van een probleem), als probleem of als underdog geframed wordt. Alleen in kwaliteitsmedia worden elites geframed als oplossing. Voor beide mediatypen geldt dat in de meeste artikelen uit de dataset de aangehaalde elite een illustratie vormt en geen hoofdrol in het artikel vervult.

5. *Welke begrippen of thema's worden gekoppeld aan elite(s) en zijn hierin patronen waar te nemen?*

De thema's van tegenpartij (met daaronder diverse subthema's), machtsstrijd, isolement en populisme zijn waargenomen in de data. De meest prominente subthema's waren die van elite/volk en rijk/arm (meest prominent in populaire media).

Bibliografie

- Aslanidis, P. (2016). Is populism an ideology? A refutation and a new perspective. *Political studies*, 64(1S), 88-104.
- Aylett, A., & Barnes, T. J. (2009). Language and Research. In R. Kitchin, & N. Thrift (Eds.), *International Encyclopedia of Human Geography* (pp. 153-158). Elsevier Ltd.
- Bakker, P., & Scholten, O. (2013). *Communicatiekaart van Nederland: overzicht van media en communicatie* (9 ed.). Amsterdam: Kluwer.
- Bindslet, T. (2021, Mei 24). *Discourse analysis*. Opgehaald van twobias.synology.me: <https://twobias.synology.me/en/analysing-non-fiction/discourse-analysis/>
- Boeije, H. (2002). A purposeful approach to the constant comparative method in the analysis of qualitative interviews. *Quality and Quantity*, 36(4), 391-409.
- Bottomore, T. B. (1964). *Elites and society*. Londen: C.A. Watts & Co. Ltd.
- Boukes, M., & Vliegthart, R. (2020). A general pattern in construction of economic newsworthiness? Analyzing news factors in popular, quality, regional and financial newspapers. *Journalism*, 21(2), 279-300.
- Bowen, G. A. (2006). Grounded theory and sensitizing concepts. *International Journal of Qualitative Methods*, 5(3), 12-23.
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101.
- Bryman, A. (2006). Integrating quantitative and qualitative research: how is it done? *Qualitative Research*, 97-113.
- Carpentier, N., & De Cleen, B. (2007). Bringing discourse theory into media studies: The applicability of discourse theoretical analysis (DTA) for the study of media practises and discourses. *Journal of language and politics*, 6(2), 265-293.
- De Beer, P., & Van Zijl, J. (2016). Hoe meritocratisch is Nederland en is dat reden tot zorg? In *Meritocratie: op weg naar een nieuwe klassensamenleving?* (pp. 235-249). Amsterdam: Amsterdam University Press.
- De Vreese, C. H. (2005). News framing: Theory and typology. *Information design journal & document design*, 13(1), 51-62.
- De Waard, P. (2016, november 11). Moet de kletsende klasse niet worden vervangen? *de Volkskrant*, p. 32.
- Entman, R. M. (1993). Framing: Toward clarification of a fractured paradigm. *Journal of Communication*, 43(4), 51-58.
- Ernst, N., Engesser, S., & Esser, F. (2017). Bipolar populism? The use of anti-elitism and people-centrism by Swiss parties on social media. *Swiss political science review*, 23(3), 253-261.

- Galtung, J., & Ruge, M. H. (1965). The structure of foreign news: The presentation of the Congo, Cuba and Cyprus crises in four Norwegian newspapers. *Journal of peace research*, 2(1), 64-90.
- Hameleers, M., & Vliegthart, R. (2020). The rise of a populist zeitgeist? A content analysis of populist media coverage in newspapers published between 1990 and 2017. *Journalism Studies*, 21(1), 19-36.
- Harcup, T., & O'Neill, D. (2017). What is news? News values revisited (again). *Journalism Studies*, 18(12), 1470-1488.
- Hooghiemstra, D. (2019, mei 27). Burgers zijn boos op 'de elite', maar wie is dat eigenlijk? *de Volkskrant*. Opgehaald van <https://www.volkskrant.nl/columns-opinie/burgers-zijn-boos-op-de-elite-maar-wie-is-dat-eigenlijk~bee1c932/>
- Hoppenbrouwers, P. C. (2000). Inleiding. Elites en eliteonderzoek in Nederland. *Elites*, 15, 5-13.
- Iyengar, S. (1991). *Is anyone responsible? How television frames political issues*. Chicago: University of Chicago Press.
- Jagers, J., & Walgrave, S. (2007). Populism as political communication style. *European Journal of Political Research*, 46(3), 319-345.
- Jorgensen, M. W., & Phillips, L. (2002). *Discourse analysis as theory and method*. Londen: Sage Publications Ltd.
- Khan, S. R. (2012). The sociology of elites. *Annual Review of Sociology*, 38, 361-377.
- Koopman, R. (2016, december 7). *De elite, wie zijn dat?* Opgehaald van RTL Nieuws: <https://www.rtlnieuws.nl/nieuws/nederland/column/299036/de-elite-wie-zijn-dat>
- Krippendorff, K. (2004). Reliability in content analysis: Some common misconceptions and recommendations. *Human Communication Research*, 30(3), 411-433.
- Laclau, E., & Mouffe, C. (1985). *Hegemony and socialist strategy: Towards a radical democratic politics*. Londen: Verso.
- Lacy, S., Watson, B. R., Riffe, D., & Lovejoy, J. (2015). Issues and best practices in content analysis. *Journalism & Mass Communication Quarterly*, 92(4), 791-811.
- Lewis, S. C., Zamith, R., & Hermida, A. (2013). Content analysis in an era of big data: A hybrid approach to computational and manual methods. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 57(1), 34-52.
- Maclean, M., & Harvey, C. (2019). Pierre Bourdieu and elites: Making the hidden visible. In S. R. Clegg, & M. Pina e Cunha (Eds.), *Management, organizations and contemporary social theory* (pp. 98-114). Londen: Routledge.
- Merkley, E. (2020). Anti-intellectualism, populism, and motivated resistance to expert consensus. *Public Opinion Quarterly*, 84(1), 24-48.
- Mesters, B. (2021, maart 12). Historicus Annelien Dijn: 'Het begrip vrijheid is gekaapt door de elite'. *de Volkskrant*. Opgehaald van <https://krant.volkskrant.nl/titles/volkskrant/7929/publications/1204/articles/1316560/56/1>

- Mills, C. W. (1956). *The Power Elite*. Oxford: Oxford University Press.
- Mouffe, C. (2000). *The democratic paradox*. London/New York: Verso.
- Mudde, C. (2004). The populist zeitgeist. *Government and opposition*, 39(4), 541-563.
- Parmar, I. (2017). Elites and American power in an era of anti-elitism. *International Politics*, 54, 255-259.
- Quaedvlieg, P. (2021, februari 25). Wie behoren er tegenwoordig tot de elite? *Dagblad de Limburger*. Opgehaald van https://www.limburger.nl/cnt/dmf20210225_96052715
- Riffe, D., Lacy, S., Watson, B. R., & Fico, F. (2005). *Analyzing media messages: Using quantitative content analysis in research*. Mahwah: Lawrence Erlbaum Associates.
- Rogmans, D. (2021, Juni 16). *Twee derde van Kamervragen gebaseerd op mediaberichtgeving*. Opgehaald van Villamedia: https://www.villamedia.nl/artikel/twee-derde-van-kamervragen-gebaseerd-op-mediaberichtgeving?utm_medium=email&utm_source=mailplus&utm_campaign=17_06_2021
- Rooduijn, M., & Pauwels, T. (2011). Measuring populism: Comparing two methods of content analysis. *West European Politics*, 34(6), 1272-1283.
- Savage, M., & Williams, K. (2008). Elites: remembered in capitalism and forgotten by social sciences. *The Sociological Review*, 56(1), 1-24.
- Savage, M., & Williams, K. (2008). *Remembering Elites*. Hoboken: Wiley-Blackwell.
- Scheufele, D. A. (2000). Agenda-setting, priming and framing revisited; Another look at cognitive effects of political communication. *Mass communication & society*, 3(2/3), 297-316.
- Schoof, R. (2021, maart 6). Erik Gerritsen: 'De politieke elite heeft te weinig kennis van sport'. *NRC Handelsblad*. Opgehaald van <https://www.nrc.nl/nieuws/2021/03/05/erik-gerritsen-de-politieke-elite-heeft-te-weinig-kennis-van-sport-a4034402#20210306-79476-301>
- Semetko, H. A., & Valkenburg, P. M. (2000). Framing European politics: A content analysis of press and television news. *Journal of communication*, 50(2), 93-109.
- Shoemaker, P. J., Vos, T. P., & Reese, S. D. (2008). Journalists as gatekeepers. In K. Wahl-Jorgensen, & T. Hanitzsch, *The handbook of journalism*. Abingdon: Routledge.
- Stanley, B. (2008). The thin ideology of populism. *Journal of political ideologies*, 13(1), 95-110.
- Stavrakakis, Y. (2017). Discourse theory in populism research: Three challenges and a dilemma. *Journal of language and politics*, 16(4), 523-534.
- Thurlow, C., & Jaworski, A. (2017). Introducing elite discourse: The rhetorics of status, privilege, and power. *Social Semiotics*, 27(3), 243-254.
- Van Atteveldt, W. (2008). *Semantic network analysis. Techniques for extracting, representing, and querying media content* (Proefschrift ed.). Charleston: BookSurge Publishers.
- Van der Meer, T. W., & Zmerli, S. (2017). The deeply rooted concern with political trust. In *Handbook on political trust* (pp. 1-15). Cheltenham: Edward Elgar Publishing.

- Van Doorne-Huiskes, A. (2015). Verschil in Nederland: een mooie studie. *Mens en maatschappij*, 90(2), 199-211.
- Van Reenen, J. (2016, november 10). Opnieuw heeft het volk gesproken. *De Telegraaf*, p. 18.
- Van Soest, H. (2017, maart 1). Kloof in Nederland: de elite, dat is de ander. *Algemeen Dagblad*.
Opgehaald van <https://www.ad.nl/nieuws/kloof-in-nederland-de-elite-dat-is-de-ander~a2ae7a65/>
- Van Vliet, F. (2018, december 3). Het protest van de mensen die niet gehoord worden. *De Telegraaf*, p. 13.
- Vermaas, P. (2018, december 4). Volkswede richt zich op 'verrader' Macron. *NRC Handelsblad*.
Opgehaald van <https://www.nrc.nl/nieuws/2018/12/03/volkswede-richt-zich-op-verrader-macron-a3017312#20181204-65150-101>
- Vrooman, C., Gijssberts, M., & Boelhouwer, J. (2014). *Verschil in Nederland*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Wahl-Jorgensen, K., & Hanitzsch, T. (2009). *The handbook of journalism studies*. Londen: Routledge.
- Weaver, D. H. (2007). Thoughts on agenda setting, framing, and priming. *Journal of Communication*, 57(1), 142-147.
- Welbers, K., Van Atteveldt, W., Kleinnijenhuis, J., Ruigrok, N., & Schaper, J. (2016). News selection criteria in the digital age: Professional norms versus online audience metrics. *Journalism*, 17(8), 1037-1053.

Appendix A

Volledige search strings gebruikt in AmCAT

Search string 'elite':

elite elites NOT ('elite-eenheid' eliteteam elitesoldaten elitetroep elitekorps 'militaire elite' EK 'Olympische Spelen' autosport voetbal* basketbal* mountainbike* wielren* ploeg)

Levert 9396 resultaten op in AmCAT over de tijdsperiode van 02-01-2008 t/m 01-04-2021 in de vijf kranten. Deze dataset is opgeslagen in AmCAT onder project 50 'Elite in Nederlandse media' met id 3548 (name: 'elite v3 2008-2021').

Search string voor recall:

'elite-eenheid' eliteteam elitesoldaten elitetroep elitekorps 'militaire elite' OR (elit* AND (EK 'Olympische Spelen' autosport voetbal* basketbal* mountainbike* wielren* ploeg))

Levert 3095 resultaten op over de tijdsperiode van 02-01-2008 t/m 01-04-2021 in de vijf kranten. Deze dataset is opgeslagen in AmCAT onder project 50 'Elite in Nederlandse media' met id 3550 (name: 'negatieve zoekterm ter controle').

Appendix B

Berekening en resultaat precision & recall

Berekend op basis van twee random samples van 50 artikelen

Dataset Elite (steekproef 50)		Relevant		
		ja	nee	totaal
Gevonden	ja	48	2	50
	nee	12	38	50

Omgerkend naar percentages		Relevant		
		ja	nee	totaal
Gevonden	ja	96	4	100
	nee	24	76	100

Omgerkend naar totaal		Relevant		
		ja	nee	totaal
Gevonden	ja	8990	376	9396
	nee	743	2352	3095

Precision = true positive / (true positive + false positive)

Precision = 8990 / 9396 = 0.96

Recall = true positive / (true positive + false negatives)

Recall = 8990 / 9733 = 0.92

Appendix C

Resultaat Tukey post hoc-test

Individuele media	p
<i>De Telegraaf-Algemeen Dagblad</i>	0.8649762
<i>De Volkskrant-Algemeen Dagblad</i>	0.0000000*
<i>NRC Handelsblad-Algemeen Dagblad</i>	0.0000000*
<i>Trouw-Algemeen Dagblad</i>	0.0000000*
<i>de Volkskrant-De Telegraaf</i>	0.0000000*
<i>NRC Handelsblad-De Telegraaf</i>	0.0000000*
<i>Trouw-De Telegraaf</i>	0.0000000*
<i>NRC Handelsblad-de Volkskrant</i>	0.1715165
<i>Trouw-de Volkskrant</i>	0.0369909*
<i>Trouw-NRC Handelsblad</i>	0.0000050*

*Verschil is statistisch significant.

Appendix D

Artikellijsten kwalitatieve inhoudsanalyses (random samples)

Artikellijst populaire kranten (pop)

De artikelen in deze lijst corresponderen met drie samples in AmCAT onder projectnummer 50 'Elite in Nederlandse media' (id 3586, id 3587, id 3590).

Artikel	id in AmCAT	Datum	Krant	Titel
1	42473	14-9-2008	<i>De Telegraaf</i>	'Het wordt steeds extremer';
2	372926	23-10-2009	<i>De Telegraaf</i>	Rel rond contract reisbureau elite
3	396375	31-1-2011	<i>De Telegraaf</i>	Revolte
4	781595	21-5-2011	<i>Algemeen Dagblad</i>	PVV Almere roept van alles, maar niemand die luistert
5	829285	20-1-2009	<i>De Telegraaf</i>	Iedereen wil bij Obama horen;
6	1125525	26-2-2011	<i>De Telegraaf</i>	'Ontspannen maakt je geest ook vrij'. Op bezoek bij acteur Geert Hoes. 'Ik ga steeds vaker naar de sauna'.
7	1152372	9-12-2010	<i>De Telegraaf</i>	Veldslag om verhoging Engelse collegegelden.
8	1167443	16-9-2011	<i>De Telegraaf</i>	Russen spenderen fors meer aan luxe vakanties.
9	1280673	31-1-2012	<i>Algemeen Dagblad</i>	Boos is Gingrich op zijn best
10	1350873	1-5-2009	<i>De Telegraaf</i>	De hond van Pieter Roose;
11	1763	4-6-2011	<i>De Telegraaf</i>	Vrijheid voor de elite. Complex naar Zuid-Frans model 'Park Bloeyendael comfortabel en veilig'.
12	31760	13-8-2011	<i>De Telegraaf</i>	De knal van de ineenstorting.

13	1064590	23-9-2010	<i>De Telegraaf</i>	Ontzie Jan met de pet eens!'. Bezuinigen op ambtenaren, Europa en ontwikkelingshulp.
14	802243	21-5-2010	<i>De Telegraaf</i>	Thailand blijft tot op het bot verdeeld
15	611629	16-10-2008	<i>Algemeen Dagblad</i>	Armoede drijft Nigerianen tot oplichting
16	283361	15-10-2016	<i>De Telegraaf</i>	Domburg
17	294102	1-7-2016	<i>Algemeen Dagblad</i>	Nachtwacht naast de
18	685880	16-11-2016	<i>Algemeen Dagblad</i>	Verdachte koffer?
19	938541	6-3-2015	<i>De Telegraaf</i>	Meer dan gas en scheuren
20	1010805	9-1-2015	<i>De Telegraaf</i>	Gevaar; Kringen
21	1110083	10-9-2014	<i>De Telegraaf</i>	Zeventiende-eeuwse moppen
22	36800	19-4-2016	<i>De Telegraaf</i>	'Bedrijfsleven gaat betalen voor CO2'
23	769770	26-2-2014	<i>Algemeen Dagblad</i>	'Boze PVV'er vindt wel een lokale partij'
24	1458497	23-12-2015	<i>Algemeen Dagblad</i>	Hoge Amerikaanse rechters krijgen hiphoples voor dummy's
25	1385814	9-3-2016	<i>De Telegraaf</i>	Het broeit
26	1365975	20-11-2013	<i>De Telegraaf</i>	Kabinet pakt bonus van álle bankiers aan
27	925812	14-5-2013	<i>De Telegraaf</i>	Merkel verloochent actief DDR-verleden
28	714385	14-12-2013	<i>De Telegraaf</i>	Schaduw over Mandela's droom
29	781175	13-12-2016	<i>De Telegraaf</i>	Wilders als olifant in de Kamer

30	565119	7-12- 2016	<i>Algemeen Dagblad</i>	Ontwerpen en bouwen zonder elite
31	32622	7-12- 2018	<i>Algemeen Dagblad</i>	Is Macron uitgespeeld?
32	38765	19-1- 2019	<i>Algemeen Dagblad</i>	Voor het karretje van onze dictatuur
33	44010	22-3- 2019	<i>Algemeen Dagblad</i>	Uitleg
34	10222	16-3- 2019	<i>Algemeen Dagblad</i>	Terrorist Tarrant was woest op islamitische 'indringers'
35	62115	10-4- 2019	<i>De Telegraaf</i>	Virtuele liefde 'keihard en meedogenloos'
36	125910	3-5- 2018	<i>De Telegraaf</i>	Succes voor Armeens protest
37	230470	15-3- 2017	<i>Algemeen Dagblad</i>	'Ik wil burgemeester van Groningen worden'
38	240842	21-5- 2019	<i>Algemeen Dagblad</i>	Sandra Roelofs betwist 'verlies' verkiezingen
39	714763	2-3- 2018	<i>De Telegraaf</i>	Poetin zegt VS wacht aan
40	1300853	26-4- 2019	<i>De Telegraaf</i>	Rechtse tv maakt van zichzelf karikatuur
41	864694	18-3- 2017	<i>De Telegraaf</i>	Opluchting
42	1662344	22-1- 2020	<i>De Telegraaf</i>	'Zwartkijkers niet gewenst'
43	2638397	24-11- 2020	<i>De Telegraaf</i>	Vreemde eend in Haags nest
44	185159	20-1- 2017	<i>Algemeen Dagblad</i>	'Trump zal meeste leed veroorzaken bij zijn eigen kiezers'
45	183889	29-4- 2017	<i>De Telegraaf</i>	VS verdeelder dan ooit

Artikellijst kwaliteitskranten (kwa)

De artikelen in deze lijst corresponderen met drie samples in AmCAT onder projectnummer 50 'Elite in Nederlandse media' (id 3585, id 353588, id 3589).

Artikel	id in AmCAT	Datum	Krant	Titel
1	383632	19-4-2012	<i>NRC Handelsblad</i>	Charme-offensief van Shell in Zuid-Afrika
2	421346	29-9-2009	<i>NRC Handelsblad</i>	Middenklasse wil weg uit Iran
3	421423	1-8-2011	<i>De Volkskrant</i>	Macht Turkse generaals tanende
4	438366	23-10-2010	<i>De Volkskrant</i>	Toekomstige leiders van Frankrijk weten dat land moet worden hervormd
5	462652	7-3-2009	<i>De Volkskrant</i>	Saoedi-Arabië nog in wurggreep extremisten;
6	484642	22-5-2008	<i>De Volkskrant</i>	'Kunst is weer hip';
7	510428	9-12-2011	<i>NRC Handelsblad</i>	De bokkensprongen van Poetin
8	527626	28-4-2009	<i>Trouw</i>	Op de rand van de afgrond
9	570809	3-12-2008	<i>Trouw</i>	De gele T-shirts krijgen hun zin;
10	621049	17-11-2010	<i>NRC Handelsblad</i>	Reacties op verhoging
11	652389	28-10-2008	<i>De Volkskrant</i>	Elite maakt de mensen bang
12	790570	22-3-2008	<i>NRC Handelsblad</i>	Tot de aangeklaagden behoor ook ik
13	946422	9-1-2008	<i>Trouw</i>	On-Hollandse schilder;
14	1020935	18-4-2012	<i>NRC Handelsblad</i>	Hier liggen de schatten van Afrika
15	1050905	21-1-2010	<i>NRC Handelsblad</i>	'Er was een nationaal vacuum na ramp'

16	102935	13-7- 2016	<i>NRC</i> <i>Handelsblad</i>	Franse minister beweegt richting presidentschap
17	125874	9-4-2016	<i>Trouw</i>	Natuurlijk ken ik die angst
18	148944	16-10- 2015	<i>NRC</i> <i>Handelsblad</i>	Het doodzwijgen van oom Wim
19	352129	25-9- 2015	<i>Trouw</i>	Dit clubhuis moet naar energielabel A
20	439821	18-12- 2014	<i>NRC</i> <i>Handelsblad</i>	Schinkel en Tamminga - In de naam van de heilige Vladimir
21	582078	29-10- 2016	<i>NRC</i> <i>Handelsblad</i>	Wat Poetin en CETA gemeen hebben
22	676392	12-7- 2013	<i>De Volkskrant</i>	Rijntje de kok
23	776285	26-3- 2014	<i>Trouw</i>	Op de klassenstrijd is het nog steeds wachten
24	946396	19-7- 2014	<i>De Volkskrant</i>	Top 7
25	985203	19-8- 2014	<i>De Volkskrant</i>	Utrecht scoort het hoogst, maar daalt
26	1270460	26-5- 2016	<i>De Volkskrant</i>	Broedertwist kunstbeurzen
27	106200	8-12- 2016	<i>Trouw</i>	Waar blijven de gewone vrouwen?
28	444455	12-10- 2013	<i>Trouw</i>	Succes is geen eigen verdienste
29	184629	9-5-2016	<i>De Volkskrant</i>	Manilla smacht naar dictator
30	13154	22-2- 2013	<i>NRC</i> <i>Handelsblad</i>	Niet klagen, jongens, maar ondernemen
31	85796	19-1- 2018	<i>NRC</i> <i>Handelsblad</i>	Oorlog in een paar steekwoorden
32	163628	28-4- 2018	<i>NRC</i> <i>Handelsblad</i>	Afrekencultuur?
33	228726	29-12- 2018	<i>NRC</i> <i>Handelsblad</i>	Regeren op zijn Italiaans

34	264614	6-6-2017	<i>De Volkskrant</i>	De directeur van het National Theatre besloot eens te luisteren naar Brexiteers
35	277510	26-9-2019	<i>De Volkskrant</i>	Wie is er nog de baas in Groot-Brittannië?
36	278899	26-4-2019	<i>Trouw</i>	Algoritmes maken de mens niet overbodig. Harari is te pessimistisch.
37	654823	12-7-2018	<i>NRC Handelsblad</i>	Nepnieuws gedijt goed in het verscheurde Brazilië
38	1316581	28-2-2019	<i>De Volkskrant</i>	Mike Leighs reconstructie van het bloedbad in Manchester in 1819 is statisch, oubollig en karikaturaal gespeeld
39	1322418	15-8-2019	<i>Trouw</i>	Turks heeft geen 'hen' nodig
40	1517128	22-8-2019	<i>Trouw</i>	Falende rechtsstaat
41	2259811	20-6-2020	<i>Trouw</i>	Trofeejagers: rijk, invloedrijk en apetrots
42	2354786	21-8-2020	<i>De Volkskrant</i>	Facebook treedt fel op tegen complotdenkers
43	2366068	28-8-2020	<i>De Volkskrant</i>	De boom in tegen het nieuwe treinspoor
44	3289403	6-3-2021	<i>Trouw</i>	Intrinsiek nieuwsgierig naar andermans ideeën
45	2579397	13-10-2020	<i>NRC Handelsblad</i>	Coronacomplotten en de rol van oud-politici

Appendix E

Code in R gebruikt voor kwantitatieve analyse

De code die gebruikt is voor de kwantitatieve analyse is als separaat digitaal document aangeleverd in verband met bestandsformaat (.R).

